

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

**INTERPRETACE NEJASNÝCH SOCIÁLNÍCH SITUACÍ A SKLONY
K AGRESI**

Interpretation of ambiguous social situations and tendency to aggression

Cyril Kunšta

Vedoucí práce: **Ram Thein, Ph.D.**

České Budějovice 2014

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

Podpis studenta

Abstrakt práce

Název práce:	Interpretace nejasných sociálních situací a sklony k agresi
Autor práce:	Cyril Kunšta
Vedoucí práce:	Ram Thein, Ph.D.
Počet stran:	48
Počet zdrojů:	44

Abstrakt: Bakalářská práce se zabývá interpretací nejasných sociálních situací a předpokladem, že někteří jedinci mají sklony vyhodnocovat je negativně, jako s agresivním, popřípadě hostilním nábojem. V teoretické části se autor zabývá agresivitou, příčinami, vlivem na životy lidí, ale také se jí snaží systematicky a přehledně rozčlenit na teorie a také typy agresivního chování. V empirické části autor zkoumal, zda sklony k agresi souvisí s nesprávnými interpretacemi nejednoznačných sociálních situací. Zda jedinci, kteří mají vyšší skóry v testu agresivity, také nesprávně interpretují sociální situace a mají tendenci je identifikovat jako hostilně laděné, což tato práce zkoumá, na vzorku dětí ze základní školy (n=85) a věznic (n=29). Pět z šesti hypotéz bylo potvrzeno a jejich implikace jsou dále diskutovány.

Klíčová slova: sklony k agresi, nejasné situace, hostilita, interpretace situací, vězeňská populace

Abstract

Title:	Interpretation of ambiguous social situations and tendency to aggression
Author:	Cyril Kunšta
Supervisor:	Ram Thein, Ph.D.
Number of pages:	48
Number of references:	44

Abstract: The thesis deals with interpretation of ambiguous social situations and with the premise that some individuals tend to interpret them negatively as if having aggressive or hostile charge. In the theoretical part, the author deals with aggression, the causes of aggression, and with its influence on human life, but the author also systematically and clearly tries to compartmentalize the theories and the types of aggressive behavior. In the empirical part the author explored whether tendency to aggression relates to inaccurate interpretations of ambiguous social situations. Questions were asked whether the individuals, who have higher scores in the test of aggression also misinterpret social situations and tend to identify them as hostile. This was examined in the present work on a sample of elementary school pupils (n=85) and prisoners (n=29). Five out of six hypothesis were confirmed and their implications are discussed.

Keywords: tendencies to aggression, ambiguous situations, hostility, interpretation of situations, prison population

„Každé rozhodnutí, nejmenší, právě tak jako největší, je rozhodnutí na celou věčnost.“

Viktor E. Frankl

Věnuji mým milovaným a obětavým rodičům.

Poděkování

Na prvním místě bych rád poděkoval Dr. Theinovi za podporu, odborné komentáře, ujasnění zkoumané problematiky, pomoc při sestavování baterie dotazníků a vedení mé práce. Na místě druhém bych chtěl poděkovat plk. Mgr. Petru Blažkovi za umožnění výzkumu ve věznici, Mgr. Vaňkové za asistenci a pomoc při výzkumu a Mgr. Jindřichu Stillerovi za zprostředkování výzkumu ve věznici. Mé díky patří také Mgr. Boženě Holkové za umožnění výzkumu na ZŠ Bílina. Děkuji také blízkému příteli Zdeňku Bartošovi, za přečtení mé práce a jeho náhled na ní, jak z hlediska obsahu, tak gramatické stránky.

Obsah

1	Úvod	8
2	Teoretická část	9
2.1	Definice základních pojmů	9
2.2	Modely a teorie agresivity	9
2.2.1	Psychoanalytický model S. Freuda	9
2.2.2	Etologický model K. Lorenze	9
2.2.3	Evolučně psychologický model	10
2.2.4	Model frustrace – agrese	10
2.2.5	Model sociálního učení agresivitě	10
2.2.6	Model Kognitivně neo-asocianistický	10
2.2.7	Zillmanův model přesunu podnětů	10
2.2.8	Model zpracování sociálních informací	11
2.2.9	Všeobecný model agrese	11
2.3	Dělení agresivity	12
2.3.1	Dělení dle Nakonečného	12
2.3.2	Dělení dle Fromma	12
2.3.3	Dělení dle Höschla	12
2.4	Příčiny agresivního chování	14
2.4.1	Biologické příčiny	14
2.4.2	Sociokulturní, vnější příčiny	15
2.5	Tendence k agresi a vliv médií	16
2.6	Násilí jako zábava či zážitek	18
2.7	Agresivita u dětí	19
2.7.1	Agrese ve škole	20
2.8	Nejasné sociální situace a sklony k agresi	21
3	Empirická část	25
3.1	Výzkumný problém a cíl	25
3.1.1	Výzkumný problém	25
3.1.2	Cíl výzkumu	25
3.2	Hypotézy	26
3.3	Metodologická oblast	27
3.3.1	Typ výzkumu	27

3.3.2	Metody sběru dat	27
3.3.3	Metody měřící nebo hodnotící agresivní tendence	27
3.3.4	Metoda zjišťující porozumění sociálním situacím.....	28
3.3.5	Administrace baterie dotazníků	29
3.3.6	Zpracování a analýza dat	29
3.3.7	Etické aspekty	30
3.4	Výzkumný soubor	31
3.4.1	Kriteria výběru.....	31
3.4.2	Charakteristika výzkumného vzorku	31
3.5	Užité statistické metody	33
3.5.1	Studentův <i>t</i> -test	33
3.5.2	Pearsonův korelační test	33
3.5.3	Mann-Whitney <i>U</i> test.....	33
3.5.4	χ^2 -test	33
3.6	Výsledky	34
3.7	Diskuze.....	38
3.8	Závěr	42
4	Souhrn.....	43
5	Seznam použité literatury	44

1 Úvod

Problematika agresivity, agrese, hostility, násilí, nebo všeobecně zla, přitahuje nejen odbornou veřejnost, tedy psychology, psychiatry, kriminalisty, kriminology, etopedy a další. Je zajímavá i pro spoustu lidí, kteří se jí odborně nezabývají, nicméně každý z nás se s těmito problémy už někdy setkal, buď jako přihlížející, nebo přímý účastník. Důležité však je, že to v nás zanechá určité stopy, jestliže sledujeme jiné lidi, jak se v oné situaci chovali, nebo my sami aktivně musíme určité chování v danou chvíli provést. Většina osob se asi snaží deescalovat napětí, jsou ale tací lidé, kteří na agresivní projevy odpovídají rovněž agresí.

Čím je to způsobeno? Proč někdo na lehce hostilní nebo dokonce neutrální projev druhého reaguje destruktivním násilím? Každý z nás se někdy ocitl v situaci, které tak docela nerozuměl, nemohl se v ní rychle zorientovat a tak se jí snažil připodobnit k jiné situaci, kterou již zažil a pravděpodobně opakoval chování, které se minule osvědčilo. Takovéto nejednoznačné nebo nejasné situace mohou u některých lidí vést ke spuštění hostilních nebo přímo agresivních reakcí. Proč tomu tak je? Jedná se o prázákladní evolučně danou reakci na nebezpečí, tedy útok nebo útek (fight or flight)? Vnímají tedy tyto lidé nejasné situace jako ohrožující? Nemusí se jednat zrovna o život ohrožující situace, stačí i domněle ohrozit jejich postavení v zaměstnání, nebo společnosti.

Jak moc spolu tedy nesprávná interpretace sociální situace a vrozené sklony k agresivnímu chování souvisí?

Autor si klade tyto otázky a na některé z nich se snaží odpovědět. Problematice interpretace nejednoznačných sociálních situací se příliš jiných autorů nevěnuje, informace jsou roztráštěné a tak se je autor práce snaží pospojovat do více či méně jednotného a přehledného textu, který by mohl usnadnit hledání lidem, které tato problematika zajímá.

2 Teoretická část

2.1 Definice základních pojmů

Neodkladnou nutností je, si hned ze začátku vyjasnit rozdílnost pojmů agresivita a agrese. *Agresivita* je dle Fischera a Škody (2009) označení pro tendence k útočnému jednání vůči lidem či okolí, kdežto *agrese* je již projevem této tendence, tedy přímé napadení jiného člověka, nebo okolí. V této práci se lze také setkat s termínem *násilí*, který by mohl být snadno zaměněn s termínem agresivita, nicméně násilí je pojem užívaný zejména pro chování a jednání lidí. Dalším termínem, který je nutno objasnit hned na začátku, je *hostilita*, kterou je označován nepřátelský postoj vůči okolí, popřípadě i své osobě a vyznačuje se agresivními projevy (Fischer, Škoda, 2009).

2.2 Modely a teorie agresivity

2.2.1 Psychoanalytický model S. Freuda

Freud pojímal agresivitu jako vrozený pud, který vede člověka k destruktivním tendencím. Odmítal teze, že člověk je od přírody dobrý a uvažoval o pudovém základě krutosti. Freudova teorie agresivity je jednou z nejznámějších a nejdiskutovanějších teorií agresivity vůbec (Lovaš, 2010).

2.2.2 Etologický model K. Lorenze

Lorenz se domníval, že agrese je primární instinkt, který má zajistit šíření genů ve stejné druhové linii. Agrese v Lorenzově teorii plní roli selekce zdravých a silných od slabých a nepotřebných, lze ji tedy považovat za kladnou (Lovaš, 2010).

Jeho model se také, podobně jako Freudův, nazývá hydraulický, jelikož funguje na principu konstantního přísunu agresivní energie, která je uvolňována jen agresivním jednáním na podnět, který ji uvolnil. V případě, že se energie hromadí a nedochází k jejímu uvolnění, stačí slabší podnět, aby byla vypuštěna. Agresivní tendence tedy podle Lorenze nelze potlačit, ani se jich zbavit. Model je kritizován pro absenci vysvětlení různých druhů agresivního chování (Lovaš, 2010).

2.2.3 Evolučně psychologický model

Agrese je chápána jako nástroj pro přežití jak jednotlivců, tak druhu. Souvisí tedy významně se sexualitou a klade důraz na genetickou stránku organismu. Důležitým faktorem je, že se teorie, tak jako u Lorenze, nezaměřuje pouze na vnitřní pochody, ale na jakousi souhru vnitřních mechanismů a vnějších okolností (Lovaš, 2010).

2.2.4 Model frustrace – agrese

Autory této teorie jsou Dollard, Miller a kol., kteří tvrdí, že agrese je vždy reakce na pocíťovanou frustraci. Miller později teorii rozvinul o tezi, že reakcí na frustraci vždy agrese být nemusí, nicméně původní myšlenka, že agresi vždy předchází frustrace, zůstala zachována. Agresivitu dle autorů teorie uvolňuje drive, který má stejnou úlohu jako například žízeň, kterou zaženeme tekutinou. Stejně tak agresivní pud (drive), který vede k frustraci, lze utišit agresivním jednáním (Lovaš, 2010).

2.2.5 Model sociálního učení agresivitě

Albert Bandura tvrdí, že lidé se agresivnímu jednání učí pozorováním okolí. Funguje tedy na principu behaviorismu, tedy odměn a trestů. Posilňované (odměňované) jednání je jedincem opakováno. Je však nutné si uvědomit, že ne vše, co se jedinec naučí, také používá. Nicméně sociálně naučené agresivní jednání může zařadit do svého repertoáru použitelných vzorců chování (Lovaš, 2010).

2.2.6 Model Kognitivně neo-asocianistický

Autorem modelu je L. Berkowitz a vysvětluje, proč frustrace vede k agresi, tím tedy navazuje na model Dollarda a Millera, ale částečně také na Bandurův model (Lovaš, 2010). Berkowitz (1993) popsal svou teorii takto: „Podle kognitivní neoasocianistické teorie jsou spojené agresivní myšlenky, emoce a tendence chovat se jistým způsobem uchovávané v paměti. Uchovávané asociace později mohou aktivovat vhodné podněty“ (in Výrost, Slaměník, 2008, s. 271).

2.2.7 Zillmanův model přesunu podnětů

Zillmanova teorie staví na předpokladu, že arousal se snižuje velmi pomalu, tím pádem si jedinec nemusí být vědom zvýšení své úrovně fyziologické aktivace anebo co zvýšení vyvolalo. Tedy dvě po sobě následující situace, které vyvolávají agresivní

tendence, budou mít za následek, že reakce na druhou situaci může být intenzivnější z toho důvodu, že se excitace doposud nesnížila (Lovaš, 2010).

2.2.8 Model zpracování sociálních informací

Správné zpracování podnětů přicházejících ze sociálního prostředí je důležité pro adekvátní reakce na tyto podněty. Tuto teorii předvedli Dodge a Coie (1987). Největší význam je připisán těmto procesům:

- dekodování a interpretace podnětů
- výběr reakce na podnět
- uskutečnění reakce

V případě nezvládnutého pevně strukturovaného systému odpovědi na sociální situaci, může docházet k neadekvátní reakci.

Model nevysvětluje pouze jedinou z příčin agresivního jednání, ale ukazuje nám širší souvislost v případě inadekvátní detekce chování druhých lidí a volby chování, tedy užití například heuristik. Dále upozorňuje i na chování násilných osob v situacích, které nejsou přehledné, popř. jednoznačné. Jedinec se nemůže opřít o podstatné podněty a tak vznikne posibilita mnohoznačnosti situace, která když je vyhodnocena nesprávně, může vést k rozhodnutí k násilnému jednání (in Lovaš, 2010).

2.2.9 Všeobecný model agrese

Takovýto model by měl zahrnovat všechny předešlé modely a mělo by dojít k jejich správnému propojení. Vychází se z toho, že agresi podněcují anebo jiným způsobem ovlivňují určité proměnné, dále pak z toho, že tyto proměnné vyvolávají vnitřní procesy, které slouží jako most mezi stimulem a reakcí. Posledním článkem je vyhodnocení situace a násilná reakce (Lovaš, 2010).

2.3 Dělení agresivity

2.3.1 Dělení dle Nakonečného

Prvním typem agresivity je *zlostná agresivita*, kdy jde o formu chování vzniklou jako reakce na pocíťovanou újmu. Lze ji považovat spíše jako impulzivní projev afektu. Pod tuto kategorii se také řadí odplata, neboli msta, která po vykonání přinese uspokojení (Nakonečný, 2004).

Druhým typem agrese je *instrumentální agresivita*, kdy agresivní jednání je chápáno jako prostředek dosažení určitého cíle, k uspokojení potřeby apod. Tím je myšlena i ochrana osoby své anebo osoby bližní (Nakonečný, 2004).

Třetím a posledním typem je *spontánní agresivita*. Řadí se sem agresivní chování, které přináší pachateli okamžité psychické uspokojení (Nakonečný, 2004). Teoreticky pod tuto kategorii lze zařadit i sadismus F65.5, který je typický patologickou touhou po hostilitě k sexuálnímu objektu (MKN-10, 2008).

2.3.2 Dělení dle Fromma

Fromm rozděluje agresi na dva druhy, *benigní*, tedy obranná agrese má za úkol odstraňovat ohrožení a zajistit tak přežití organismu. Je typická pro zvířata. Druhým typem je agresivita *maligní*, zde se nejedná o agresivní kroky spojené s přežitím, ale o krutost a páčání zla. Tento druh u většiny savců chybí a je typická pro lidi. Člověk skrze tuto agresi uspokojuje touhu po rozkoši, nemá žádný jiný účel (Fromm, 1997).

Reakce hněvu a následné agresivní chování mohou být aktivovány elektrickým drážděním určitých mozkových oblastí, například amygdaly laterálního hypotalamu, určitých částí středního mozku a centrální oblasti neocortexu (Fromm, 1997). Lze je také tlumit stimulací septa, gyrus cinguli a nucleus caudatus (Fromm, 1997).

2.3.3 Dělení dle Höschla

Prvním typem je *agrese predátorní*, kdy typickým příkladem vykonavatele je vrah, zloděj anebo pacienti psychiatrických klinik. Agrese nebývá ovlivňována emoční složkou a motivem k uskutečnění násilí bývá zisk, ať už peněžní, tak i např. sexuální satisfakce v případech znásilnění (Volavka in Höschl, 2002).

Dalším typem je *agrese ideologická*. Zisk zde není motivací, alespoň ne primární. Pachatelé jsou např. vojáci provádějící etnické čistky anebo fotbaloví fanoušci (Höschl, 2002).

Je vhodné také rozlišovat několik dalších podskupin, jako: *agrese pod vlivem alkoholu a drog, agrese impulzivní, agrese pod vlivem halucinací, bludů a dalších příznaků psychózy*.

Čírtková (2004) také mluví o *Agresi kriminální*, která by zde také měla být zmíněna, jelikož ve výzkumném vzorku byli jedinci souzení za násilnou trestnou činnost.

Tento druh agrese je naplněn v případě, že útočí na zájmy a hodnoty, které zaštiťuje a ochraňuje právní systém (Čírtková, 2004). Jedním z důležitých aspektů, které bývají posuzovány v případě kriminální agrese, je emocionální doprovod. Hovoří se zde o chladné agresi, kdy agresor je vůči utrpení oběti zcela lhostejný. Dalším typem je pak agrese afektivní, kdy je chování doprovázeno intenzivními emocemi (Čírtková, 2004).

2.4 Příčiny agresivního chování

Na úvod by bylo dobré položit si otázku, zda se už rodíme jako dobří, nebo špatní. Dle Rodné (2011) má mysl člověka neomezenou kapacitu, která komukoliv z lidí umožňuje stát se dobrým anebo zlým. Lidé se nerodí jako dobří nebo špatní, ale rodí se s vlohami k přežití a možnostmi stát se vlastně čímkoliv, co si jen lze představit.

Příčiny agresivního jednání je nutné rozdělit na ty, s kterými se lidé narodili, tedy *biologické* a na příčiny získané, tím myšleno *sociální*. Všichni lidé mají vrozené dispozice k agresivnímu jednání, nicméně se liší. Rozložení intenzity agresivních sklonů má dle Fischera a Škody (2009) normální tendenci, tedy většinová populace má průměrné předpoklady k agresivnímu jednání. Poněšický (2010) však mluví o lidech, kteří mají již předem nastavený strach někomu ublížit, nebo ho zranit. Vyskytují se však ve výrazné menšině, stejně jako abnormálně útoční jedinci.

2.4.1 Biologické příčiny

S většími tendencemi k agresivitě souvisí u mužů hladina testosteronu. Toto tvrzení bylo prokázáno celou řadou výzkumů (Fischer, Škoda, 2009).

Zajímavým zjištěním, které by mohlo poukazovat na další příčinu zvýšené agresivity (zejména sexuální) u určitých jedinců, je syndrom XYY, jinými slovy teorie supermuže (supermale) také nazývaná **Speckova teorie**. Jde o zjištění, že určití muži mají ztrojenou šroubovici, jeden chromozom X, ale dva chromozomy Y. Jde tedy o jakési supermuže. Tento syndrom byl pojmenovaný po Richardu Speckovi, což byl Americký sériový vrah, přezdívaný *Born to raise hell*¹, u kterého lékaři zjistili syndrom XYY. Tato teorie byla nejprve potvrzena a následně vyvrácena. Do dnešních dnů se odborníci nemohou shodnout, zda je opravdu další příčinou zvýšené agresivity (Drbohlav, 2013).

Biologické dispozice k násilnému jednání nemusí ovšem být pouze na genetickém podkladu, ale mohou souviset se změnou centrálního nervového systému. Ke zvýšení agresivních tendencí může dojít například po úrazu hlavy (Fischer, Škoda, 2009).

Příkladem může být slavný případ Phinease Gage, kterému prorazila lobus frontalis ocelová tyč, uzdravil se bez somatických následků, ale došlo k zásadní proměně jeho osobnosti, kdy se u něj začaly projevovat explozivní tendence a reagoval hrubě, až

¹ volný překlad: „zrozen k vyvolání pekla“

hostilně. Také u demencí často dochází k proměně osobnosti, kdy jsou akcentovány agresivní tendence (Damasio et. al., 1994).

Vědeckým předpokladem je, že dysfunkce serotoninergního systému souvisí se zvýšenou pohotovostí k agresivnímu jednání. Souvislost také lze najít u neurotransmiterů acetylcholinu, který hraje významnou roli při spouštění agrese a dopaminu, který souvisí se snižováním agresivního vyladění (Fischer, Škoda, 2009).

Existuje také možnost určitého kognitivního deficitu a deficitu v rozpoznávání informace u jedinců impulzivně agresivních. Předpokládáme u nich nedostačivost v lobus frontalis, který mimo jiné zodpovídá za adekvátní vyhodnocení situace (Fischer, Škoda, 2009). Tito jedinci tedy mohou nejednoznačnou sociální situaci vyhodnotit nesprávně a zachovat se násilně a tato insuficience může být jednou z příčin.

2.4.2 Sociokulturní, vnější příčiny

Tendence k násilnému chování se rozvíjí zejména sociálním učením. Učit se agresivnímu jednání může jedinec už v primární sociální skupině, tedy rodině, nebo později ve škole, v partě. Ovlivňují nás ovšem i vlivy médií, politické a ideologické (Fischer, Škoda, 2009).

Agresivní jednání se může vstřípit jako primární způsob řešení problémů, zejména pokud je zpevňováno odměnou. Jedinci si tudíž volí vzorce chování, které jsou spojeny s pozitivní odezvou okolí.

Albert Bandura tvrdí, že frustrace vyvolává agresivní reakci u těch jedinců, kteří se za pomoci pozorování a zpevňování, naučili reagovat na frustrující situace agresivním jednáním. Teorie frustrace – agrese je tedy podle Bandury naučená, objevil-li se dostatečný počet zpevnění a agresivní reakce je kognitivně označena za výhodnou (Bandura, 1977).

Látalová (2013) ve své knize tvrdí, že v prenatálním stádiu, může riziko páčání trestné činnosti zvýšit kouření a užívání alkoholu u těhotných matek a také v případě nedostatečné výživy matky v době těhotenství.

Dalšími vnějšími faktory akcentujícími agresivní tendence, jsou bezesporu zneužívání v dětství a nízké socioekonomické postavení (Látalová, 2013).

2.5 Tendence k agresi a vliv médií

V otázce vlivu médií na násilí se objevují rozdílné názory a odborníci nejsou v této tematické příliš sjednocení. Psycholog Jan Vyhnálek tvrdí, že v mnoha studiích vědci došli k názoru, že násilí v médiích ovlivňuje agresivitu u lidí (Hrdličková, 2009).

Násilné jednání můžeme chápat jako záměrný úkon, který vychází z lidského rozhodnutí a proto je trestně stíhatelný (Hrdličková, 2009).

Vliv sdělovacích prostředků však není na prvním místě v ovlivňování psychologických mechanismů, např. agresivity jako intence k zaútočení, ale právě onoho svobodného rozhodnutí, které k projevení agresivity v násilí vede (Hrdličková, 2009).

Násilí v médiích je obvykle zasazeno do příběhu, který je podstatným psychologickým instrumentem k vytváření identity a kritérií hodnot. Násilí nemůže být omezeno pouze na scény, kde postavy přicházejí o život, ale zejména obsahy, ve kterých je narušeno nahlížení na člověka, jeho práva, život, mravní zásady, apod. Kladný hrdina, který vraždí a zanechává za sebou mrtvé, je v očích diváka správný vzor a identifikace s ním je obvykle větší než se záporným hrdinou (Hrdličková, 2009).

Mediální analytik Tomáš Trampota má však na mediální násilí a jeho vliv na agresivní chování jedinců jiný názor.

Dle jeho názoru nejsou výsledky zkoumání účinků mediálního násilí jednoznačné. Ohrazuje se tím, že výzkumný vzorek často sestával ze sociálně slabších jedinců, dětí z narušeného prostředí a tak tyto jedinci ztratili tradiční zdroje primární socializace a tak média nelze považovat za původ problémového jednání (Hrdličková, 2009).

Novější nálezy v této oblasti poukazují na to, že děti, které se chovají agresivně, více vyhledávají násilné pořady a reagují na ně intenzivněji. Je tedy patrné, že mezi agresivitou a sklonem k pozorování a vyhledávání násilných pořadů existuje nějaká souvislost, ale jednoznačnou kauzalitu stanovit nelze (Hrdličková, 2009).

Podle Trampoty konzumace násilných obsahů může sloužit jako spouštěč násilného chování, ale také může vést ke strachu z agrese a snížení potenciálu, že se jedinec v určité situaci zachová agresivně. Média se za určitých podmínek mohou stát katalyzátorem, popřípadě k němu mohou stimulovat, ale nemohou být jeho úplným původcem (Hrdličková, 2009).

Starší zahraniční studie, které se zabývaly touto tematikou, přicházejí s trochu odlišným pohledem na tuto problematiku, považují sledování násilí v televizi za jednoznačně ovlivňující a pro-agresivně stimulující faktor.

Výsledky studií, které zkoumaly korelace mezi agresivitou dětí a sledováním násilných televizních pořadů prokázaly pravdivost hypotéz, které tvrdily, že děti sledující násilné pořady, jsou agresivnější (Singer, Singer, 1986).

U longitudinálních studií bylo zjištěno, že chlapci, kteří se déle a častěji v dětském věku dívali na násilné pořady, byli o deset let později agresivnější, než chlapci, kteří v dětství sledovali násilí mnohem méně. Zajímavostí je, že u děvčat korelace mezi sledováním násilí v dětství a pozdější agresivitou nebyla prokazatelná (Wood, Wong & Chachere, 1991).

Studie Erona, Huesmanna a dalších (1983) odhalily, že růst násilného jednání ve společnosti je zapříčiněn také tím, že násilné televizní programy sledují i děti. Násilný obsah, který dítě sleduje, velice silně zasáhne jeho osobnost, zejména v kritickém období pro osvojování agrese, tedy mezi 6 – 8 rokem. Dítě, které se naučí, že násilné chování je prostředek k dosažení cílů, že je vhodnou reakcí, se pravděpodobně již nikdy tohoto společensky patologického návyku nezbaví. Důležitým faktem je, že sledování násilných pořadů v dětství ovlivní jedince dlouhodobě, kdežto sledování násilí v dospělosti, jedince ovlivňuje pouze krátkodobě.

Když jedinec často sleduje násilnou tematiku, může u něj docházet k systematické desenzibilizaci a posunu vnímání agrese, jako závažného patologického jevu. Později u těchto jedinců může propuknout záliba v násilí. Takový jedinec snadněji akceptuje násilí a bude ho častěji užívat (Huesmann, Eron, 1986).

2.6 Násilí jako zábava či zážitek

Zkušenosti kriminalistů poukazují na fakt, že pachatelé násilných trestných činů jsou stále mladší a brutálnější, a také, že u obětí klesá tendence napadení oznámit (Čírtková, 2012).

Objevují se nové násilné trendy, např. „happy slapping“ kdy si pachatel vybere náhodnou oběť, může s ní i začít komunikovat, poté ji zničehožnic udeří do obličeje a místo opustí. V některých případech je vše natáčeno skupinou vrstevníků, která postává opodál (Čírtková, 2012).

Proměnu násilného chování můžeme snadno vysvětlit na příkladu krádeže mobilního telefonu. V 90. letech byla krádež mobilu také spojena s násilím a bitím oběti. Nicméně dávalo smysl, jelikož sloužilo jako prostředek dosažení onoho mobilního telefonu, jelikož ho oběť dobrovolně nechtěla vydat. Nicméně nyní tato loupež proběhne jinak. Oběť mobil zpravidla vydá dobrovolně, poté je přesto atakována. Jsou popsány případy, kdy je oběť nucena lehnout si na zem, zakousnout se do okraje chodníku, než dojde k dalším násilnostem, tak se pachatelé vsází, kolik zubů se vylomí. Oběť je napadena údery do zátylku a ten, kdo byl svým odhadem nejbližší, získává mobilní telefon. Oběť je v průběhu i těsně po napadení atakována i verbálně, ponižována a zesměšňována, což ve většině případů má horší dopad na jedince, než fyzická zranění (Čírtková, 2012).

Narazit můžeme také na pojem „zážitkové násilí“, které představuje nástroj k zahrnutí stereotypů všedního dne, ventiluje frustraci a pro násilníka může být i zdrojem silných prožitků. Ve skupině lidí, kde je násilí nejen tolerováno, ale i kladně přijímáno, může posloužit i k upevnění, popřípadě vylepšení pozice. Můžeme k tomuto výčtu připočítat také „Caligulův efekt“, kdy nevypočitatelné a nadbytečné násilí vůči nevinným lidem šokuje, děsí, ale také vede k fascinaci, což umožňuje násilníkovi budovat postavení a získávat větší moc (Čírtková, 2012).

2.7 Agresivita u dětí

V našem kulturním prostředí, kde je před soutěživostí upřednostňována rezervovanost, je agresivní chování dítěte vnímáno jako obrovský problém. Agresivita je však v dětských kolektivech naprosto obvyklou záležitostí. Fyzické, popř. verbální útoky dětí na vrstevníky, tvoří významnou část všech dětských interakcí (Uholyeva, 2012).

Jedno z možných dělení agresivity je na **reaktivní** a **proaktivní**. „*Reaktivní agrese je chápána jako odpověď na útok. Je afektivní, impulzivní a provázena hněvem*“ (Uholyeva, 2012, str. 57). Cílem tohoto chování, je ubránit se útoku, i když může být jen domnělý nebo verbální. Tento model vychází z výše zmiňované teorie frustrace-agrese, kdy agrese je tedy hostilní reakcí na pociťovanou frustraci. Tyto projevy se častěji vyskytují u dětí, které mají určitý nedostatek v sociálních dovednostech (Uholyeva, 2012).

Druhým typem je tedy proaktivní agrese, kterou můžeme definovat jako akt chování chladnokrevného, kdy dítě není afektivně ovlivněno. Motivátorem je touha po zábavě a dominance. Proaktivní agresi můžeme vysvětlit za pomoci Bandurovy (1977) teorie sociálního učení, kdy se jedná o získané instrumentální chování spuštěné očekáváním odměny.

Jiní autoři však mohou rozdělovat agresivní chování také dle vnitřní logiky. Existuje pět profilů, které ve své práci uvádí Uholyeva (2012).

1) Porozumění – děti hledají porozumění fyzickým násilím. Za pomoci násilí jim druhé dítě porozumí, dávají tím najevo např. nevoli s určitým chováním. 2) Útěk a hledání ochránce – děti agresivně napadané, jež neodpovídají agresivní reakcí. 3) Útěk nebo pomsta s vnitřním konfliktem – tyto děti nemají rády konflikty, ale přesto se perou. 4) Pomsta – děti reagují bezprostředně agresivně. Chtějí zastavit agresi, pomstít se a udržet si postavení. 5) Děti posledního typu rády dominují anebo je agresivní jednání těší.

Ukazuje se, že agrese je stabilní v čase a konsistentní pokud jde o situace (Deluty, 1985, Huesmann et al. 1984, Loeber, 1982, Magnusson, Stattin a Duner, 1983, Olweus, 1979, Stattin a Magnusson, 1989). Olweus (1977) provedl dvě longitudinální studie ohledně agrese chlapců. (in Čermák, 1998) V první z nich byla po jednom a třech letech konzistence agrese statisticky významná. Jedním z vysvětlení je latentní proměnná, tou může být například rys osobnosti (Čermák, 1998). Dalším výkladem může být fakt, že v sociálním prostředí jsou podobné klíče: rodičovské či sousedské vlivy a socioekonomický status také zůstává relativně stálý po třech letech (Čermák, 1998). Chlapci byli dle Olweuse (1977) pod určitým tlakem ze strany školy a pedagogů, kteří měli

zájem změnit jejich chování a jejich spolužáci také procházeli jistými změnami (in Čermák, 1998). „Důležitou determinantou agresivního chování jsou individuální rozdíly v reaktivních tendencích nebo motivačních systémech“ (Čermák, 1998, s. 19). Huesmann et al. (1984) se domnívají, že vyvinutý charakteristický styl agresivního chování má tendenci zůstat stejný (in Čermák, 1998). Můžeme tedy konstatovat, že agrese objevující se v dětství predikuje agresi v dospělosti, přičemž je tato intence vyšší v případě, že jde o chlapce.

Zajímavé je také sledovat vývoj a stupňování agresivity od dětství k dospělosti. Dětsí agresori se v posledních ročnících základní školy zhoršují v prospěchu a vstupují do part, kde se objevuje patologické chování (Říčan, 1995). Můžeme se domnívat, že v případě, že dokážeme zastavit agresi v dětském věku, snížíme rizika kriminalizace ve věku pozdějším a dospělosti, nicméně pokud si děti potvrdí, že agresi mohou užívat k dosahování cílů, pak bezesporu poroste (Říčan, 1995).

2.7.1 Agrese ve škole

Nejběžnějším projevem agresivity ve škole je šikana. Šikanu lze definovat jako záměrné, systematické užití síly, které nebylo nijak vyprovokováno, s cílem oběti fyzicky ublížit, ponížit ji nebo zastrašit. Pachatel šikany může být jeden, nebo i celá skupina (Koukolík, Drtilová, 1996).

Hlavním hnacím motorem agrese a násilí ve škole jsou dva motivy agresorů. Prvním je krutost, tedy pozitivní pocity z trýznění a ponižování oběti a tím druhým je touha po moci. K těmto dvěma základním motivům se však připojují i jiné, např. motiv kdy je cílem zahnat nudu, nebo upoutat pozornost (Kolář, 2001).

Agresory můžeme rozdělit podle Koláře (2001) na tři hlavní typy. Tím prvním je hrubý, impulzivní typ s narušeným vztahem k autoritám. Šikanuje masivně, otevřeně a nelítostně (Kolář, 2001).

Druhým typem je jedinec kultivovaný, narcisticky šlechtěný a v některých případech se sadistickými tendencemi v sexuální smyslu. Šikanuje latentně, bez svědků a je velmi vynalézavý (Kolář, 2001).

Posledním typem je člověk optimistický, dobrodružný a vlivný. Šikanuje pro pobavení, zejména zdůrazňováním nějak vyčnívajících stránek oběti (Kolář, 2001).

2.8 Nejasné sociální situace a sklony k agresi

Na úvod by bylo vhodné si nejednoznačnou sociální situaci definovat. Nejasná sociální situace je ta situace, kdy jedincům, kteří se v ní nacházejí, není jasné, co se bude dít v příštích okamžicích (Chen, Matthews & Zhou, 2007).

Visser (2003) přichází s definicí sociální situace koncipovanou tak, že tato situace obsahuje více než jedno vysvětlení, přičemž všechna tato vysvětlení jsou přibližně stejně pravděpodobná.

Nejasnou situaci lze nejlépe vysvětlit na příkladu, např. kdy má jedinec proslov před větší skupinou lidí a zahledí se na skupinu posluchačů, kde se jeden z nich usmívá, může tedy situaci interpretovat dvojím způsobem. Posluchač se usmívá proto, že sympatizuje s tím, co řečník povídá, anebo se tomu co říká, vysmívá (Moser et al., 2012).

Lidé si sociální situace, kterým nerozumí, mohou vysvětlovat dvěma způsoby a tím se dělí na dvě základní skupiny. Jedince, kteří tíhnou k vysvětlování si nejasných situací negativně, v tomto případě by tedy byl úsměv chápán posměšně. Dále pak na skupinu jedinců, kteří by chápali úsměv jako projev sympatií, mají tedy tendence interpretovat nejasné sociální situace pozitivně. Dále pak existuje skupina interpretující nejasné sociální situace jako takové, na které je třeba odpovědět agresí, spadá však pod skupinu, která interpretuje situace jako negativní (Moser et al., 2012).

Pro interpretaci situace jsou důležité také předcházející události, jelikož mohou ovlivnit následné jednání. Nejlépe to lze popsat slovem *priming*, které nemá český ekvivalent, jde o jakési přednastavení kognice, kdy je na věci a situace nahlíženo určitým specifickým způsobem, tendence uspořádávat myšlenky do určitého kontextu. Vytvářejí se schémata, kognitivní scénáře, které jsou poté využívány k interpretaci nových situací, nebo situací v nichž se není snadné zorientovat. V tomto případě se jedná o evokace hostilních schémat (Lovaš, 2010).

Jednou z velmi významných prací byla studie Bushmana a Andersona (2002) kdy dokazovali, že existují jedinci, kteří mají agresivní tendence a tíhnou k vyhodnocování sociálních událostí relativně hostilním způsobem. Což souvisí také s přisuzováním úmyslných škod z okolí vůči vlastní osobě, namísto posuzování jich jako náhodných.

Autoři Bushman a Anderson (2002) také naznačují, že jedinec si může takovouto agresivní povahu, přisuzující hostilní zabarvení i neutrálním podnětům vybudovat, pokud se bude dostatečně dlouhou dobu setkávat s agresivními situacemi.

V jedné z předchozích kapitol bylo řečeno, že agresivita, pokud je přítomna v dětství a není okolím dítěte odstraněna, popř. potlačena, predikuje agresivitu v dospělosti, i tato agresivita však může mít základ v chybném chápání sociálních situací. Dětství je důležité období pro správné porozumění sociálním situacím v budoucnosti, jelikož horší orientace v sociálních situacích může být způsobena, například méně podnětným rodinným prostředím právě ve fázi dětství (Záhorská, 2007).

To, jak dítě situace chápe, vede poté k jeho jednání. Část autorů se spolu s Dodgem (1987) domnívá, že:

Agresivní dítě má tendenci provádět chybné atribuce, tj. přisuzovat hostilní záměry jiným. Pokud jsou děti svědky toho, jak jedna osoba ubližuje druhé, avšak situace není jednoznačná, pak agresivní děti pravděpodobněji než neagresivní budou ubližování chápat jako záměrné a motivované hostilitou (in Čermák, 1998, s. 17).

V jednom experimentu se zjistilo, že v jednoznačných podmínkách kdy o hostilitě nebylo pochyb, se chlapci v agresi nelišili, kdežto v situaci nejednoznačné, se agresivní chlapci chovali agresivněji (Čermák, 1998).

Mnohoznačnost situace bývá rizikovým faktorem u lidí se závažnější psychopatologií, ve smyslu psychiatrické diagnózy. Hrozí zde větší riziko misinterpretace, tím pádem větší riziko neadekvátní odezvy a propuknutí násilné reakce.

O neadekvátních interpretacích sociálních situací můžeme hovořit např. u paranoidní poruchy osobnosti, kdy je jedinec přehnaně vztahovačný a v neutrálních událostech spatřuje útok na svou osobu a cítí se ohrožen (Koukolík, Drtilová, 1996).

Problém s identifikací sociální situace mají také jedinci se schizoidní poruchou, která je propojena s citovou zploštělostí. Amygdala těchto jedinců nereaguje na násilné situace a nespouští u nich příslušnou reakci. Tito lidé v tom případě zůstávají chladnými. Nedokáží adekvátně zhodnotit emoční reakci druhého a vnímají ji jako hostilní, ač může být projevem intenzivního strachu (Poněšický, 2010).

Nesprávná interpretace sociálních situací se běžně a v patologické míře vyskytuje u psychotických pacientů, zejména tedy těch s diagnózou paranoidní schizofrenie a poruch s bludy (dříve *paranoia* a *parafrenie*). U jedinců trpících například paranoií je kognice zachována, na rozdíl od jedinců s paranoidní schizofrenií a jde zde tedy o pouhé neadekvátní hodnocení situace, kdy nemocný například jako výraz nepřátelství interpretuje fakt, že nebyl pozván na oslavu (Svoboda, Češková & Kučerová, 2012). Realita paranoidních schizofreniků je často roztržena jak bludy, tak i halucinacemi, které obvykle výrazně napomáhají k neadekvátním interpretacím. V případě, že si nemocný již určí

osoby, popřípadě skupiny osob, o jejichž zlovůli nepochybuje, může se bránit agresí a v extrémních případech i vraždou (Vencovský, Dobiáš, 1976).

Je třeba se také zmínit o intoxikacích drogou či alkoholem, kdy senzorický deficit, který vyvolala droga nebo alkohol způsobí, že jedinec zpracovává neúplné či zkreslené podněty, což může zvýšit pravděpodobnost nesprávné interpretace sociální situace a tedy podnět bude vnímán jako provokující, útočící na čest, popřípadě ohrožující (Látalová, 2013).

Lidé, kteří obklopují jedince, mají na adekvátnost pochopení situace veliký vliv, jelikož když se člověk ocitne v situaci, které v první chvíli nerozumí, začne se rozhlížet kolem sebe a sledovat, jak se chovají ostatní lidé.

Sociálními psychology bylo zjištěno, že v problematice nejednoznačných sociálních situací hrají roli lidé, kteří se stávají diváky. V tomto případě nejde ani tak o hostilní nebo agresivní reakci v určité situaci, jakožto spíše o reakci jedince ve smyslu pomoci jinému člověku, který se ocitl v ohrožení. Lidé nechtějí zareagovat přehnaně, jelikož si nepřejí, aby je ostatní lidé, v tomto případě diváci, považovali za „hlupáky“. (Schwarz, 1986). Tento stav se nazývá **pluralistická ignorance**, kdy se člověk v nejasné situaci rozhlíží po okolí a je zmaten zdánlivým klidem ostatních účastníků situace, kteří se tváří neutrálně, avšak ve skutečnosti jsou stejně zmateni a ochromeni jako všichni ostatní. Výše zmiňovaný mechanismus se zdá být u lidí s hostilními tendencemi a se zhoršeným porozuměním sociálních situací alespoň částečně inhibován (Latané, Rodin, 1969).

Je tedy zřejmé, že druzí lidé mají na jedince významný vliv, významnou roli však hraje sama situace. Zimbardo tvrdí, že si většina lidí neuvědomuje, jak moc je jejich jednání ovlivněno situačními faktory. Lidé věří, že vše rozhodují sami ve svém nitru, ale málokdo však skutečně zná sám sebe, nebo jedince, kteří ho obklopují. Nikdo nemůže s jistotou říci, jak by se zachoval v neobvyklé situaci, protože drtivá většina jedinců preferuje život v situacích známých, bezpečných a jednoznačných (Rodná, 2011).

Psychologové pohybující se ve vědeckých sférách si povšimli, že na světě existují typy osobnosti, které můžeme rozdělit na ty, kteří snáze tolerují nejednoznačnost situace a na jejich protiklad, tedy jedince, kteří mají toleranci k mnohoznačným situacím sniženu. Intoleranci dvojznačností můžeme pochopit jako sklon uchýlovat se k černobílým řešením nejasných sociálních situací. Kischkel (1984) chápe netoleranci k dvojznačnostem v sociálních situacích jako tendenci spatřovat mnohoznačnost jako ohrožující (in Janata, 1999).

Právě osoby, se sníženými intelektovými schopnostmi spatřují mnohoznačnost v sociální situaci jako ohrožující a mají tedy nižší možnosti ji adekvátně zpracovat a zvládnout (Janata, 1999).

Ukazuje se také, že hraní násilných počítačových her vede k hostilnějším interpretacím nejasných sociálních situací jak u dětí, tak u dospělých. Lidé v tomto výzkumu popisovali, jak se v nějaké nejasné sociální situaci (např. po lehké autonehodě) budou lidé chovat, cítit a na co budou myslet (Bushman, Anderson, 2002).

Při definování a popisu tematiky neadekvátního nebo zkresleného vnímání sociálních situací, je nutno se alespoň okrajově seznámit s problematikou deindividuace, kterou se zabýval Phillip Zimbardo. Jedinci, poté co jsou zbaveni vlastní identity a tedy i přeneseně zodpovědnosti za sebe sama, mohou jednat krutěji a reagovat agresivněji na vzniklé situace (Zimbardo, 2007).

Jako spíše zajímavost velmi okrajově související, může být zmíněna nedávná studie. Solomon Hsiang spolu se svými kolegy zjistil, že míra agrese a riziko konfliktu, koreluje s teplotami v ovzduší. Tedy, že čím je teplota vyšší, tím spíše se vyskytují konflikty mezi lidmi a tedy i tendence vyhodnocovat situace jako více emočně napjaté (Hsiang, Meng & Cane, 2011).

3 Empirická část

3.1 Výzkumný problém a cíl

3.1.1 Výzkumný problém

Problematika interpretace nejasných sociálních situací zcela jistě nepatří mezi nejkoumanější témata sociální psychologie. Jinak tomu však je v případě agresivity a agrese jedinců, jak již bylo avizováno v úvodu. Avšak interpretace nejasných sociálních situací u jedinců se sklony k agresi je téměř neprobádanou oblastí.

V České republice se interpretací sociálních situací v souvislosti se sklony k agresi příliš autorů nezabývá, ani v učebnicích sociální psychologie o této tématice není uvedeno mnoho poznatků. Jinak tomu však je v západní společnosti, zejména v USA, kde se touto tematikou někteří výzkumníci z pole sociální psychologie zabývají.

Pouze někteří autoři, jako např. Dodge a Coie (1987) a Čermák (1998) se tímto spojením zabývali, ať už experimentálně, nebo teoreticky. Ponejvíce se touto tematikou zabývali asi Bushman a Anderson (2002), kteří nicméně částečně navazovali na studie Dodge. Jejich studie se zabývala hraním násilných počítačových her a následnými atribucemi, které jejich respondenti přisuzovali jiným osobám v modelových situacích. Ukázalo se, že po hraní násilných her jak děti, tak dospělí jedinci, tíhnou k interpretaci sociálních situací, jako hostilních (Bushman, Anderson, 2002).

Studie, která by se pokusila vysvětlit, zda vězni interpretují nejasné sociální situace jako negativně zabarvené a odpovídají na ně tedy agresí, doposud nebyla v České republice publikována.

3.1.2 Cíl výzkumu

Primárním cílem výzkumu je srovnat dvě skupiny žáků základní školy - agresivní jedince a neagresivní; a dvě skupiny vězňů - zadržené za násilnou trestnou činnost a zadržené za nenásilnou trestnou činnost. Jde tedy o zjišťování agresivních tendencí, a jak souvisí s interpretacemi nejasných sociálních situací.

3.2 Hypotézy

H1: Mezi nesprávnou, agresivní interpretací sociálních situací a sklony k agresi existuje pozitivní vztah.

H2: Hodnocení agresivních tendencí třídními učiteli u svých žáků, má vztah se skóry žáků v Dotazníku sociálních situací a Buss-Perryho škále.

H2a: Žáci, třídními učiteli označení jako vysoce agresivní, mají agresivnější sklony (na Buss-Perryho škále), než žáci označení jako neagresivní.

H2b: Žáci třídními učiteli označení jako vysoce agresivní, chápou nejasné sociální situace jako agresivní (na DSS), oproti žákům označeným za neagresivní.

H3: Vězni zadrženi za násilnou trestnou činnost, mají vyšší sklony k agresi (na Buss-Perryho škále), než vězni zadrženi za nenásilnou trestnou činnost.

H3a: Vězni, zadrženi za násilnou trestnou činnost, chápou nejasné sociální situace jako agresivní (na DSS), v porovnání s vězni zadrženyými za nenásilnou trestnou činnost.

3.3 Metodologická oblast

3.3.1 Typ výzkumu

Byl použit kvantitativní přístup umožňující sebrání dat v poměrně krátkém čase od více respondentů. Forma výzkumu byla kombinací korelační a srovnávací studie. Pomocí korelační studie byla zjišťována souvislost mezi agresivitou a interpretací nejasných sociálních situací. A za pomoci srovnávací studie byly, jak už název napovídá, srovnávány dvě skupiny, resp. jejich data, která byla získána baterií dotazníků.

3.3.2 Metody sběru dat

Sběr dat probíhal formou baterie dotazníků.

3.3.3 Metody měřící nebo hodnotící agresivní tendence

a) Buss-Perryho dotazník agresivity (BPAQ)

Při přípravě položek do BPAQ autoři předpokládali, že agresivita má šest základních komponent. Nicméně při zkoumání psychometrických kvalit byly potvrzeny pouze čtyři z těchto kategorií. Verbální a fyzická agresivita, hostilita a hněv. Verbální a fyzická agresivita reprezentuje motorickou složku jednání, hostilita, reprezentuje kognitivní sféru a hněv afektivitu. Dotazník zjišťuje agresivitu jako tendenci k hostilnímu stylu uvažování, zjišťuje, zda jedinec pociťuje hněv a jestli je připraven jinou osobu verbálně a fyzicky atakovat. BPAQ je ve výzkumech nejčastěji užívaným dotazníkem agresivity (Lovaš, 2010).

Autoři pro celkové skóre dotazníku uvádějí Cronbachův koeficient alfa v hodnotě 0,89, což prozrazuje, že vnitřní konzistence je dobrá. Pro ověřování reliability byla provedena test-retestová forma po devíti týdnech od první administrace, přičemž její hodnota dosáhla 0,80 (Buss, Perry, 1992).

Dotazník byl podroben psychometrické analýze, zahrnující vnitřní konzistenci, testování posibility vlivu sociální žádoucnosti, test-retestové zkoumání reliability a vztah k jiným dotazníkům měřících agresivní tendence. Dotazník uspěl v testu vnitřní konzistence a prokázal dobrou konstruktovou validitu. Bylo však zjištěno, že dotazník koreloval s testem zkoumajícím sociální desiderabilitu, mohl by tedy být náchylný ke zkreslení (Harris, 1997).

b) Test volby přísloví

Jako spíše podpůrná metoda, byl zvolen Test volby přísloví (Novák, Caponni, 1996) z knihy „Sám proti agresi“. Test v každé z osmi otázek nabízel čtveřici přísloví a respondent si volil to, které nejvíce charakterizovalo jeho přístup k životu. Autor v knize uvedl, že vždy první nabízené přísloví v každé otázce svědčilo o agresivních tendencích jedince a v případě, že tyto volby byly po sečtení nejhojnější, ukazovalo to na agresivní přístup k životu.

c) Hodnocení třídních učitelů

Jedním z posledních zdrojů informací o subjektech, se stalo hodnocení třídních učitelů. Ti měli za úkol na škále 1-10 zhodnotit, nakolik se jim zdá každý z žáků v jejich třídě agresivní, výsledky byly korelovány s ostatními použitými metodami.

d) Trestná činnost

U skupiny vězňů informaci o možné míře agresivity zajistila znalost trestných činů, kterých se subjekty dopustily.

3.3.4 Metoda zjišťující porozumění sociálním situacím

a) Dotazník sociálních situací (DSS)

Jedná se o dotazník vytvořený pro účely výzkumu, zkoumající jak jedinec vyhodnocuje sociální situace, které mohou být nejednoznačné. Po vytvoření dotazníku byl proveden pilotní výzkum. Vzorek čítal 30 subjektů, u kterých nebyl předpoklad zvýšené agresivity, avšak nelze to zcela vyloučit. Polovina vzorku byla již pracujících jedinců a druhá polovina byla složena ze studentů vysokých škol. Poté, co byly získány výsledky, byly vyřazeny 3 položky, které neměly žádnou hodnotu, jelikož odpovědi poukazující na agresivní tendenci nikdo nezvolil.

Dotazník obsahoval deset otázek a respondent volil ze čtyř možností, tedy: Souhlasím, Spíše souhlasím, Spíše nesouhlasím a Nesouhlasím. Polovina otázek byla koncipována tak, že souhlasná odpověď znamenala agresivní reakci a druhá polovina byla reverzní.

3.3.5 Administrace baterie dotazníků

Dotazníková baterie byla administrována standardním způsobem, tedy tužka-papír. Respondentům byly nejprve vysvětleny etické aspekty výzkumu, u žáků základní školy proběhla kontrola souhlasů s testováním od zákonných zástupců a probandům, kteří splnili podmínky pro účast výzkumu, byly rozdány dotazníky.

Na vyplňování dotazníků byla vyhraněna jedna vyučovací hodina pro žáky, tedy 45 minut, a pro uvězněné jedna celá hodina, tedy 60 minut, což bylo více, než bylo potřeba. Testová baterie byla předložena pilotnímu vzorku, asi patnácti lidem, z důvodu odhadu potřebné časové dotace, což bylo u dospělých asi 15-20 minut. U dětí byl předpoklad, že jim to zabere více času zhruba o deset minut, proto byla vyhraněna doba 45 minut. Žáci nicméně ve většině případů baterii odevzdali do 25 minut.

Náležitosti každého dotazníku byly vysvětleny a poté měli respondenti stanovený čas na vyplnění, přičemž měli příležitost se kdykoliv zeptat na cokoli, co se týkalo testové baterie.

Baterie dotazníků byla rozdána celkem 33 uvězněným, nicméně tři z nich se rozhodli prosbu o vyplnění ignorovat a baterii odmítli vyplnit. Jeden z nich odpovídal stereotypně bez jakékoliv variace, tedy u všech odpovědí v BPAQ na škále 1 - 7 zvolil číslo 4 a v DSS všude zaškrtl možnost: spíše souhlasím. Z čehož se dalo usuzovat, že se vězeň rozhodl vyplňování neúčastnit a proto záměrně volil stejné možnosti v dotaznících, aby testování odbyl. Této úvaze také nasvědčoval fakt, že se Test volby přísloví se rozhodl ignorovat zcela a nezaškrtl žádnou z možností u všech nabízených přísloví. Vyřazeny tedy byly celkem čtyři dotazníky, přesto byla návratnost z celého vzorku (žáci i vězni) 96,5% a z populace vězňů 87,88%.

3.3.6 Zpracování a analýza dat

Číselné hodnoty z dotazníků byly zaneseny do tabulky v programu Microsoft Excel. Z dotazníku BPAQ byly získány 4 skóry pro každou ze čtyř kategorií a následně suma všech hodnot. Z dotazníku DSS byla získána suma všech číselných hodnot, která vytvořila jeden skór. Test volby přísloví nám prozrazoval pouze, zda má jedinec sklony k agresivitě, což bylo označeno v příslušné kolonce číslem 1, v případě, že se neukázalo, že jedinec má agresivní sklony, do tabulky se zaznamenala 0.

V případě respondentů ze základní školy, zde hrálo roli také hodnocení třídních učitelů, které bylo uvedeno na škále 1-10, přičemž 1 znamenala, že žák je minimálně agresivní a číslo 10 nám říkalo, že žák je velmi agresivní a hostilní.

Excel tabulka byla poté statisticky zpracována v programu SPSS 21. Hodnoty χ^2 -testu byly zajištěny manuálně.

3.3.7 Etické aspekty

Jedním z hlavních etických aspektů výzkumu bylo zachování naprosté neinformovanosti mezi různými skupinami. Ve škole například žáci nevěděli, jak byli třídními učiteli hodnoceni a třídní učitelé nezískali subjektivní výsledky žáků.

Žáci také museli přinést podepsaný souhlas s testováním od zákonných zástupců. V případě, že ho neměli, ať už z důvodu, že rodiče nesouhlasili, nebo ho respondenti ztratili, testování se neúčastnili. Většina rodičů nicméně s testováním souhlasila.

V případě vězňů obsahovala baterie dotazníků navíc jeden list, kde podepsali, že souhlasí s testováním, nebyli do vyplňování dotazníků nikterak nuceni a podstupují tedy sběr dat dobrovolně. Na oba formuláře, ať už rodiči podepisovaný souhlas s testováním potomků, nebo informovaný souhlas, se lze podívat v přílohách.

Zejména žáci byli ústně informováni, že se nejedná o znalostní test, čímž byla u většiny z nich snížena úzkost z testové situace. Také fakt, že jim bylo ústně před začátkem sděleno, že se dotazníky nedostanou do rukou nikomu z učitelů, mohl způsobit, že se respondenti odvažovali odpovídat pravdivěji, než by tomu bylo, kdyby o této skutečnosti informováni nebyli.

3.4 Výzkumný soubor

3.4.1 Kriteria výběru

Výzkumný vzorek byl vybrán záměrně, avšak jednalo se o příležitostný záměrný výběr, kde nebylo cílem výsledky zevšeobecnit na celou populaci, ale zjistit, nakolik žáci druhého stupně základních škol interpretují mnohoznačné nebo nejasné sociální situace a zda mají sklony k agresi. Takto staří jedinci se totiž dle Langmeiera a Krejčířové (2006) nacházejí ve vývojovém období střízlivého realismu, snaží se tedy pochopit svět takový jaký je a ne za pomoci vlastních fantazií. Děti v tomto věku se také nachází dle Vágnerové (2012) v období staršího školního věku, kdy dítě již chápe, že interpretace situací se může u různých lidí lišit a lépe již sociálním situacím a interakcím rozumí. Nicméně část vzorku, zejména ze šestých tříd se stále nacházela v mladším školním období, které trvá zhruba od 6-7 let, tedy doby, kdy dítě vstupuje do školy, až do období zhruba 11-12 let (Langmeier, Krejčířová, 2006).

V tomto případě se jedná o skupinový výběr, kdy byly osloveny čtyři třídy žáků ZŠ. Upřednostňujeme tedy ne jednotlivce, jakožto element, ale skupinu elementů. Výběrový rámec je tedy množinou seskupení (Ferjenčík, 2010).

Dalším cílem také bylo porovnat dva vzorky věžňů a zjistit, nakolik se liší, resp. zda se liší v souladu s příslušnou hypotézou.

V případě pilotážního výzkumu se jednalo o příležitostný výběr, který se pro tento případ hodí, jelikož není primárním cílem zajistit reprezentativnost, ale spíše ověřit nové, neužité metodiky a popřípadě je ještě vylepšit (Ferjenčík, 2010).

3.4.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumu se zúčastnilo celkem 114 respondentů. Ovšem ze dvou výzkumných souborů. Jako první výzkumný vzorek byli zvoleni žáci šestých a sedmých tříd základní školy Aléské v Bílině (n=85). Celkový počet žáků dvou šestých a dvou sedmých tříd je ve skutečnosti vyšší, nicméně jak bylo výše avizováno, ne všichni rodiče souhlasili s tím, aby byl jejich potomek testován.

Z celkového vzorku žáků bylo testováno 47 dívek, což je 55,3 % a 38 chlapců, tedy 44,7%. Vzorky byly tedy poměrně vyrovnané, co se týče genderu. Zajímavé však je, že dívky se nejčastěji umísťovaly někde ve středu rozložení vzorku. Při porovnávání krajních

případů bylo zjištěno, že agresivních je 19 chlapců z celkových 21 výrazně agresivních subjektů (45,2%) a z 21 neagresivních je chlapců 15 (35,7%).

Druhou částí výzkumného vzorku se stali vězni nacházející se ve vazební věznici v Teplicích (n=29). Vězni byli rozděleni podle jejich provinění na: násilníky (n=5), relativní násilníky (n=7), těchto vězňů bylo dohromady 41,4% a vězně ostatní (n=17), kterých bylo 58,6%. Násilníci si odpykávali své tresty za loupeže, těžkou újmu na zdraví a vraždy. Relativní násilníci byli ti vězni, u nichž nebylo násilí pácháno na člověku, nicméně agresivita v těchto proviněních byla zastoupena. Volavka (2002) totiž definuje agresivitu, jako pozorovatelné chování, které je činěno s intencemi způsobit újmu jinému organismu, ať už lidem nebo zvířatům, popř. i neživotným předmětům (in. Fischer, Škoda, 2009). Jednalo se zejména o trestný čin poškozování cizí věci. Proviněním ostatních vězňů byly například krádeže, přijímání úplatků, šíření nelegální pornografie apod. Původní plánovaný vzorek byl n=37, nicméně jak již bylo zmiňováno dříve v práci, ne všichni vězni souhlasili se sběrem dat a někteří bohužel výzkum odmítli.

3.5 Užité statistické metody

Pro účely výzkumu, byly použity jak parametrické, tak neparametrické statistické metody.

3.5.1 Studentův t -test

Je parametrickou statistickou metodou a porovnává dvě řady čísel, s jeho pomocí se zjišťuje, zda se od sebe dvě řady čísel liší. K jeho použití je však potřeba splnit určité podmínky. Je například důležité, aby data měla statisticky normální rozložení a počet subjektů v každé ze skupin dosahoval alespoň dvaceti členů, jelikož právě proto lze předpokládat normální rozložení (Walker, 2013).

3.5.2 Pearsonův korelační test

Tato statistická procedura slouží k výpočtu síly korelací, tedy vztahů, mezi naměřenými daty. Je to parametrická statistická metoda a pracuje přímo s naměřenými daty (Walker, 2013).

3.5.3 Mann-Whitney U test

Jedná se o neparametrickou metodu, která na rozdíl od t -testu nepracuje s daty, ale s pořadími. Stejně jako t -test však srovnává dvě skupiny, používá se tehdy, když vzorek například není dostatečně velký a nemůžeme předpokládat normální rozložení dat (Walker, 2013).

3.5.4 χ^2 -test

Jde o metodu matematické statistiky, kdy se ze získaných dat spočítá očekávání určitého jevu a po výpočtu, při porovnání s kritickou hodnotou se zjišťuje, zda to, co bylo očekáváno, se také stalo (Walker, 2013).

3.6 Výsledky

V první tabulce si lze prohlédnout deskriptivní statistiku užitou pro soubor žáků označených jako nejvíce a nejméně agresivních. Lze z ní vyčíst, že např. průměrným výsledkem u agresivních žáků v Buss-Perryho škále agresivity bylo 107,36, v případě Dotazníku sociálních situací číslo 22,93. Přičemž maximální dosažitelná hodnota u BPAQ byla 203 a v případě DSS 40. Nejčastějším výsledkem u BPAQ byla hodnota 111 a u DSS 22. Nejvíce jeden z respondentů v BPAQ dosáhl hodnoty 186 a v DSS hodnoty 35. Vypočítán byl také tzv. „effect size“ vyjádřený Cohenovým koeficientem účinku *d*.

Před statistickou analýzou byla také data manuálně překontrolována pro minimalizaci zkreslení způsobeného nesprávným zanesením hodnot do Excel tabulky.

Tab. 1: Přehled deskriptivní statistiky u agresivních (n=21) a neagresivních žáků (n=21)

	N	Min	Max	AM	Medián	Modus	SD	Cohenův koeficient <i>d</i>
BPAQ	42	52	186	107,36	108	111	34,137	1,1
DSS	42	15	35	22,93	22	22	4,785	0,9

Tab. 2: Přehled deskriptivní statistiky u vzorku vězňů (n=29)

	N	Min	Max	AM	Medián	Modus	SD	Cohenův koeficient <i>d</i>
BPAQ	29	47	155	89,14	78	56	31,241	0,7
DSS	29	10	30	16,72	15	12	5,424	0,3

H1: *Mezi nesprávnou, agresivní interpretací sociálních situací a sklony k agresi existuje pozitivní vztah.* Nejprve bylo nutné zjistit, zda spolu užitá dotazníky korelují, tedy zda mezi nimi existuje nějaký pozitivní vztah. Počítání za pomoci Pearsonova korelačního testu proběhlo na celém vzorku tedy 114 respondentech. Zjištění jsou k nahlédnutí v tabulce 3.

Tab. 3: Korelace BPAQ a DSS u celého vzorku (n=114)

		BPAQ	DSS
BPAQ	Pearsonova korelace	1	,542**
	Sig. (dvoustranná)		,000
	N	114	114
DSS	Pearsonova korelace	,542**	1
	Sig. (dvoustranná)	,000	
	N	114	114

** . Korelace je signifikantní na hladině 0,01 (dvoustranný test).

Z výše uvedeného vyplývá, že: $r(112) = 0,542, p < 0,01$. Spatřujeme zde středně silnou korelaci mezi užitými dotazníky, což znamená, že dotazníky se vzájemně podporují, tedy existuje vztah mezi interpretací nejasných sociálních situací a sklony k agresi. H1 může tedy být podprvena.

H2: *Hodnocení agresivních tendencí třídními učiteli u svých žáků, má vztah se skóry žáků v Dotazníku sociálních situací a Buss-Perryho škále.* Byly tedy zkoumány korelace u žáků základní školy pro BPAQ spolu s DSS, Testem volby přísloví a Hodnocením třídních učitelů. Viz tabulka 4.

Tab. 4: Korelace mezi metodami sběru dat u vzorku žáků (n=85)

		BPAQ	Test volby Příslaví	DSS	Hodnocení třídních učitelů
BPAQ	Pearsonova korelace	1	,022	,497**	,367**
	Sig. (jednostranná)		,421	,000	,000
Test volby příslaví	Pearsonova korelace	,022	1	,275**	,186*
	Sig. (jednostranná)	,421		,005	,045
DSS	Pearsonova korelace	,497**	,275**	1	,292**
	Sig. (jednostranná)	,000	,005		,003
Hodnocení třídních učitelů	Pearsonova korelace	,367**	,186*	,292**	1
	Sig. (jednostranná)	,000	,045	,003	
** . Korelace je signifikantní na hladině 0,01 (jednostranný test).					
* . Korelace je signifikantní na hladině 0,05 (jednostranný test).					

Z výše uvedené tabulky tedy zjistíme, že: $r(83) = 0,367, p < 0,01$ pro BPAQ a hodnocení třídních učitelů. Dále $r(83) = 0,497, p < 0,01$ u BPAQ a DSS; $r(83) = 0,282, p < 0,01$ v případě DSS a hodnocení třídních učitelů. Nakonec $r(83) = 0,275, p < 0,01$ u DSS a testu volby přísloví a $r(83) = 0,186, p < 0,05$ u hodnocení třídních učitelů a testu přísloví.

Zde je důležité zejména, zda hodnocení agresivních tendencí žáků jejich třídními učiteli pozitivně koreluje se skóry zjištěnými u dotazníků BPAQ a DSS. Dle zápisu o odstavci výše lze zjistit, že korelace se zde nachází v případě obou dotazníků. H2 je tedy podprvena. Je také zjištěno, že test volby přísloví koreluje s Dotazníkem sociálních situací, a hodnocením agresivních tendencí třídními učiteli. Nekoreluje však vůbec s

dotazníkem BPAQ, s kterým by měla být korelace nejvyšší, jelikož oba dotazníky zjišťují agresivní tendence a společně by měli utvářet konvergentní validitu, jelikož se však souvislost dotazníků neprokázala a BPAQ je nejpoužívanějším dotazníkem zjišťujícím agresivitu, Test volby přísloví nebyl ve výsledcích zohledňován.

H2a: *Žáci, třídními učiteli označení jako vysoce agresivní, mají agresivnější sklony (na Buss-Perryho škále), než žáci označení jako neagresivní.* Zde je zjišťováno, zda se skupiny liší, tedy zda žáci, kteří mají vyšší skóry v dotazníku BPAQ, a kteří jsou třídními učiteli hodnoceni jako agresivnější, až vyloženě agresivní, se různí s žáky, kteří vykazovali skóry nejnižší a třídními učiteli byli hodnoceni jako mírně, nebo vůbec agresivní. Každá skupina čítala 21 subjektů. Skupina 0, tedy žáci neagresivní $n=21$ a skupina 1, žáci agresivní $n=21$. Dohromady byla analýza za pomoci Studentova t -testu provedena u $n=42$.

Bylo zjištěno, že: $t(40) = 3,602$, $p < 0,05$. Kritická hodnota byla překročena a výsledné zjištění je signifikantní. Skupiny se tedy liší a podporují hypotézu H2a což je zřejmé z tabulky 5.

Tab. 5: Agresivní sklony na BPAQ podle hodnocení pozorované agresivity

	Skupina	N	AM	SD	t	sv.	p
BPAQ	Neagresivní žáci	21	90,67	24,577	-3,602	40	,001
	Agresivní žáci	21	124,05	34,639			

V tabulkách 5 a 6 si lze povšimnout, že t -hodnoty jsou záporné, což však není nic zvláštního nebo škodlivého, vše bylo způsobeno tím, že aritmetický průměr ve skupině druhé byl v obou případech vyšší, než ve skupině první².

Jelikož zde existovalo podezření, že chlapců bude ve skupině jedinců agresivnějších výrazně více než dívek, v porovnání se skupinou neagresivních jedinců, byl vypočítán dvousměrný χ^2 -test. V případě skupiny neagresivních jedinců (skupina 0) bylo zastoupení následující. Chlapců ($n=15$) bylo 71,43%, dívek ($n=6$) bylo tedy 28,57%. Ve skupině agresivních žáků (skupina 1) bylo chlapců ($n=19$) 90,48% a dívek ($n=2$) 9,52%.

Při výpočtu χ^2 -testu však nebyla zjištěna signifikance, jelikož: $\chi^2(1) = 2,470$, $p > 0,05$. Kritická hodnota nebyla v tomto případě překročena. Výsledné zjištění znamená, že u tohoto vzorku neexistuje žádná signifikantní souvislost mezi pohlavím a agresivními

² Při zápisu výsledků t -testu byla uvedena hodnota kladná, z toho důvodu, že je možné záporné znaménko vynechat, jelikož v tomto případě nikterak neovlivňuje výsledná zjištění.

tendencemi. Muži i ženy, v tomto případě chlapci a dívky, mají agresivní tendence nejspíše podobné.

H2b: *Žáci třídními učiteli označení jako vysoce agresivní, chápou nejasné sociální situace jako agresivní (na DSS), oproti žákům označeným za neagresivní.* Rozdílnost skupin byla stejně jako v případě předchozí hypotézy zjišťována za pomoci Studentova t -testu a zjištění jsou následující: $t(40) = 3,083$, $p < 0,05$. Kritická hodnota byla rovněž překročena a hypotéza může být podpořena, viz tabulka 6.

Tab. 6: Interpretace nejasných sociálních situací zjišťovaná pomocí DSS

	Skupina	N	AM	SD	t	sv.	p
DSS	Neagresivní žáci	21	20,86	3,291	-3,083	40	,004
	Agresivní žáci	21	25,00	5,206			

Pro H3 a H3a byly užity neparametrické statistické metody, jelikož velikost vzorku neodpovídala podmínkám nutným k použití parametrických statistických metod. Ke zjištění těchto hypotéz byl tedy užit Mann-Whitney U test.

H3: *Vězni zadrženi za násilnou trestnou činnost, mají vyšší sklony k agresi (na Buss-Perryho škále), než vězni zadrženi za nenásilnou trestnou činnost.* Pro Hypotézu 3 bylo zjišťováno, zda se dvě skupiny liší tím způsobem, že skupina násilných vězňů dosahuje vyšších skóre než skupina uvězněných za nenásilnou trestnou činnost. Výsledky jsou následující. V případě BPAQ $U = 56,5$, $n(0) = 17$, $n(1) = 12$, $p = 0,04$. Z tohoto výsledku lze zjistit, že p hodnota nepřekročila statistickou hladinu významnosti 0,05 a kritická hodnota, ač těsně, rovněž nebyla překročena, což je v případě Mann-Whitneyho U testu považováno za zjištění podporující hypotézu. S jistou mírou opatrnosti lze tuto hypotézu přijmout.

H3a: *Vězni, zadrženi za násilnou trestnou činnost, chápou nejasné sociální situace jako agresivní (na DSS), v porovnání s vězni zadržnými za nenásilnou trestnou činnost.* Hypotéza nebyla podpořena, protože výsledky z Mann-Whitneyho U testu byly následující: $U = 80$, $n(0) = 17$, $n(1) = 12$, $p = 0,34$. U hodnota byla překročena a $p > 0,05$.

3.7 Diskuze

Před započítím výzkumu bylo vytvořeno celkem šest hypotéz, přičemž tři se staly klíčové a tři spíše doplňující. Nejdůležitějším faktorem bylo zjištění souvislosti mezi dotazníkem zjišťujícím reakce v nejasné sociální situaci a Buss-Perryho škálou, která měří agresivitu na čtyřech dimenzích (Fyzická agrese, Verbální agrese, Hněv, Hostilita). Tedy H1: *Mezi nesprávnou, agresivní interpretací sociálních situací a sklony k agresí existuje pozitivní vztah.* Tato souvislost byla prokázána a hypotéza podpořena. Ti jedinci, kteří mají tendenci vyhodnocovat situaci negativně, jako hostilní, urážející jejich čest či celkově poškozující, vykazují také vyšší skóry v dotazníku měřícím agresivitu. Tito lidé tedy hůře identifikují, o co v situaci ve skutečnosti jde, nebo učiní závěr ještě před tím, než získají dostatek informací.

Další hypotéza H2: *Hodnocení agresivních tendencí třídními učiteli u svých žáků, má vztah se skóry žáků v Dotazníku sociálních situací a Buss-Perryho škále,* byla vzhledem k výsledkům podpořena. Zjišťujeme, že třídní učitelé jsou schopni prohlédnout agresivitu u svých tříd, což je velmi pozitivní zjištění. Nicméně jednalo se pouze o čtyři třídy, což není dostatečně veliký vzorek pro zobecnění, lze ale tvrdit, že právě tito čtyři třídní učitelé dokážou agresivní tendence u svých žáků spatřit.

Hypotéza následující a současně doplňková k hypotéze předchozí, tedy H2a: *Žáci, třídními učiteli označení jako vysoce agresivní, mají agresivnější sklony (na Buss-Perryho škále), než žáci označení jako neagresivní,* byla rovněž podpořena. Kritická hodnota byla více než dvojnásobně překročena, je tedy jisté, že dvě porovnávané skupiny se skutečně a bezpochyby liší. Toto zjištění znamená, že třídní učitelé žáků jsou dostatečně zdatní v odhadování a identifikaci agresivních tendencí. Což je fakt podporující předchozí hypotézu. Také bylo zjištěno, že ač je procentuální zastoupení mezi chlapci a děvčaty v obou skupinách velmi rozdílné, není natolik signifikantní, aby znamenalo souvislost mezi pohlavím a agresivními tendencemi, což je fakt důležitý i pro hypotézu následující.

Skupina žáků byla rozdělena na dvě krajní skupiny po 21 respondentech z toho důvodu, aby bylo možné prokázat rozdílnost. Vynechání tedy byli žáci, kteří byli třídními učiteli hodnoceni jako průměrně agresivní, těch byla téměř přesná polovina. Testovaná skupina n=42 a žáci hodnocení v agresivních tendencích jako průměrní n=43.

H2b: *Žáci třídními učiteli označení jako vysoce agresivní, chápou nejasné sociální situace jako agresivní (na DSS), oproti žákům označeným za neagresivní.* V tomto případě byla prokázána rozdílnost obou zkoumaných skupin, žáci označení jako agresivní chápali

nejasné sociální situace jako hostilně, popř. agresivně laděné a reagovali na ně agresivněji. Hypotéza tedy může být podpořena a v návaznosti na předchozí hypotézu lze tvrdit, že žáci agresivnější také nesprávněji interpretují nejasné sociální situace, což je pro tento výzkum klíčové zjištění.

Předposlední hypotézou se stala premisa, že H3: *Vězni zadrženi za násilnou trestnou činnost, mají vyšší sklony k agresi (na Buss-Perryho škále), než vězni zadrženi za nenásilnou trestnou činnost*, která byla přijata. Výsledná zjištění jsou na hranici signifikance. Hlavní otázka, kterou je nutno si položit zní, jak je možné, že násilníci, kteří spáchali vraždy, loupežná přepadení, těžká ublížení na zdraví, aj., se příliš neliší v agresivních tendencích a interpretaci sociálních situací, od uvězněných za majetkové trestné činy, distribuci nelegální pornografie, neplnění vyživovací povinnosti, apod.? Hlavním problémem může být velikost vzorku, která pravděpodobně není dostatečná, jelikož všichni zadrženi a uvězněni, tedy $n=29$ nesplňovali podmínky nutné k užití parametrických testových metod, které jsou „silnější“ protože pracují s aktuálními daty a ne pouze s pořadím. Pokud by byl vzorek jednou tak velký, nebo dokonce ještě větší, možná by byly výsledky mnohem přesvědčivější, ovšem je to pouze spekulace. Dalším možným problémem byla nestejná velikost skupin, s tím si však Mann-Whitney U test při takto malém počtu respondentů dokáže poradit.

Poslední hypotézou, H3a, je předpoklad, že: *Vězni, zadrženi za násilnou trestnou činnost, chápou nejasné sociální situace jako agresivní (na DSS), v porovnání s vězni zadržnými za nenásilnou trestnou činnost*. Tato hypotéza nemohla být podpořena, což tedy znamená, že skupiny vězňů se výrazně neliší a obě skupiny jsou schopny nejasné sociální situace interpretovat téměř stejně. To, že výsledek je takový, může být způsobeno tím, že opět velikost skupin nebyla dostatečná. Lze odhadnout, že kdyby velikost skupin byla, dvoj nebo trojnásobná, ukázalo by se, že rozdíl mezi těmito skupinami skutečně existuje. Se současnými daty to však zůstává pouze předmětem dohadů a spekulací. Nicméně získat přístup k uvězněným jedincům není snadné, je třeba vyplnit hned několik oficiálních žádostí, souhlasů se zpracováním osobních údajů, apod.

Výsledná zjištění je pravděpodobně nutné podpořit dalšími obdobnými studii, jelikož výzkumů zabývajících se interpretací nejasných sociálních situací v souvislosti s agresivními tendencemi, není mnoho.

Za hlavní limitaci výzkumu je považován počet respondentů, který byl dohromady $n=114$. Ideální počet by byl odhadem kolem pěti set zkoumaných subjektů a to z několika důvodů. Bylo by možné pokrýt většinu nebo dokonce všechny relevantní kohorty co se

týče věku. Administrace dotazníků je možná ve většině případů od 9 let, bylo by tedy zajímavé zkoumat věkové zastoupení celé populace, tedy dětství, adolescenci, mladší dospělost, střední dospělost, starší dospělost a stáří. Což je i doporučení pro další zkoumání, jelikož zajímavou otázkou může být, zda některá z kohort nemá tendence interpretovat nejasné sociální situace jako hostilnější, než kohorty ostatní. Proměnnou by mohlo být i povolání, tedy zaměstnání, kde jedinec pracuje manuálně a zaměstnání, kde jde především o duševní činnost a námahu, atd.

Problematické může také být hodnocení třídních učitelů, jelikož je možné, že každý z třídních učitelů testovaných tříd považuje za agresivní jednání něco trochu jiného. Jde zejména o intenzitu chování, kdy pro některé z učitelů může být již agresivní projev lehké bouchnutí do lavice po nepodařené prověrce, kdežto jiný z učitelů by si toho ani nevšiml. Nicméně tento problém byl snad částečně zmírněn zevrubnějším definováním agresivního jednání dle různých definic uvedených mj. v teoretické části.

Další limitací může být vytvořený dotazník. Ač byl testován pilotní studií, není standardizovaný, nebyla zjišťována jeho reliabilita a validita, nemá tedy potřebnou psychometrickou oporu. Pro důslednější výzkum by bylo potřeba vytvořit takových dotazníků více, které by při kombinaci vytvořili lepší profil jedince. Za limitaci je také považován fakt, že Buss-Perryho škála dosud nebyla standardizována pro Českou populaci, přesto se jedná o nejužívanější dotazník pro zjišťování agresivních tendencí a prošel četnými úpravami. Nicméně by při rozsáhlejší zkoumání bylo vhodné použít kromě BPAQ ještě jiný dotazník zjišťující agresivitu.

Výsledná zjištění nelze zobecnit na jiné věkové kohorty, jakožto například studenty středních škol, nebo dokonce dospělé populaci, jelikož výzkumný vzorek reprezentující běžnou populaci (ne tedy jedinci uvězněni), sestával pouze z dětí ve věkovém rozmezí 11 - 13 let. Zjištění však mohou být považována za zobecnitelná u druhého stupně základní školy s přihlédnutím k rostoucí posibilitě zkreslení, čím vyšší bude ročník žáků. Zobecnění však nemůže být aplikováno na žáky prvního stupně.

Vzorek vězňů byl zase příliš malý na to, aby zjištění mohla být zobecněna na celou kohortu jedinců, kteří jsou vězněni za chování v rozporu s legislativou České republiky. Také se mohlo stát, že uvěznění za nenásilnou činnost se na svobodě chovali agresivně, avšak nikdy z těchto přečinů nebyli obviněni, mohlo se tedy přihodit, že data byla tímto kontaminována, avšak tyto údaje není možné zjistit a jedná se o statistický šum, který se v kvantitativních přístupech běžně vyskytuje a nemůže být nikdy zcela kontrolován.

Uvěznění za nenásilnou trestnou činnost však nikdy nebyli oficiálně odsouzeni za násilné trestné činy, tento údaj byl zjišťován ještě před testováním vzorku.

Zajímavé také bylo, že Test volby přísloví v souvislosti s ostatními dotazníky měl jen velmi malou výpovědní hodnotu. Jedinců, kteří měli dle uvedeného manuálu zvýšené sklony k agresivitě, bylo ve výzkumném vzorku cca 4%. Domněnkou je, že hlavní příčina neúspěchu této metody zůstává fakt, že přísloví byla pro avizovaný vzorek, zejména pro subjekty ze základní školy, těžko pochopitelná, mohlo se stát, že nebyli schopni plně pochopit jejich význam, a proto mohli volit podle jiných kritérií, než bylo zadáno, tedy například podle délky věty, atd. Je to však jen spekulace a může být nesprávná.

3.8 Závěr

Ve výzkumu byl učiněn základní předpoklad a to ten, že spolu souvisí interpretace nejasných sociálních situací a zvýšené sklony k agresivitě, což se díky výsledkům k prvním dvěma hlavním hypotézám (H1 a H2) a hypotézám doplňujícím tu druhou (H2a a H2b) potvrdilo, jelikož ve všech jmenovaných případech byla zjištěna statistická hladina významnosti. Dále bylo zjištěno, že jedinci hodnocení jako agresivní opravdu vykazovali vyšší skóry v dotazníkové baterii. Agresivnější jedinci také hůře interpretovali nejednoznačné sociální situace a měli tendence reagovat agresivně popř. hostilně.

Byla provedena analýza dat od 85 žáků základní školy Aleské v Bílině a od 29 vězňů pobývajících ve vazební věznici v Teplicích, celkový vzorek tedy tvořil 114 respondentů.

V případě poslední hlavní hypotézy (H3) byla vyslovena pochybnost ohledně zjištění, zejména díky faktu, že výsledek se nachází téměř na hranici signifikance. Nicméně podmínky pro přijetí byly splněny. Doplňující hypotéza (H3a), byla kvůli statistické nevýznamnosti vyvrácena.

Aplikací zjištění z výzkumu by mohlo být doporučení pro základní školy, kdy by bylo vhodné zařadit do výuky např. občanské výchovy program, kde by se děti učily poznávat a chápat sociální situace, se kterými se v běžném životě více či méně setkávají. Tento program by mohl být přínosem i pro vězeňskou populaci.

Výzkum byl pro autora přínosem v mnoha ohledech, od hlubšího probádání agresivity, násilí a interpretace nejasných sociálních situací v teoretické části, až po možnost využití teoretických poznatků psychologické metodologie v praxi.

4 Souhrn

Autor v teoretické části popsal agresivitu a pojmy s tím spojené, rozdělil je a popsal příčiny vzniku. Zabýval se také vlivem médií na jedince, zda sledování násilí v televizi může být spouštěčem pro násilné chování v reálném životě. Věnoval se také agresivitě mezi dětmi a šikaně, což jsou témata jednoznačně aktuální. Druhou zkoumanou problematikou bylo téma interpretace nejasných sociálních situací, co způsobuje onu nejasnost, jak na ní lidé s různými psychickými obtížemi reagují, jakou roli hraje účast jiných lidí v oné situaci atd.

V části empirické bylo hlavním cílem zjistit, zda spolu interpretace sociálních situací a agresivita souvisí a jestli agresivní jedinci také hůře vyhodnocují sociální situace. Jednalo se o dva výzkumné vzorky, přičemž tím prvním byli žáci základní školy a druhým vězni z vazební věznice. V obou skupinách byli zastoupeni jak jedinci označení jako agresivní, tak jedinci, u kterých k agresivitě nebyly předpoklady a nebyli jako agresivní označeni.

Vztah mezi sklony k agresii a interpretací nejasných sociálních situací se spolehlivě prokázal. Dále bylo zjištěno, že žáci s vysokými skóry agresivity také hůře rozumí nejasným sociálním situacím a mohou na ně reagovat neadekvátně. Byla zjištěna signifikantní korelace mezi hodnocením třídních učitelů, kteří hodnotili agresivitu u svých žáků a jejich agresivními projevy. Posledním statisticky podpořeným zjištěním bylo, že vězni, kteří jsou trestáni za násilné trestné činy, vykazují agresivnější sklony, než ti vězni, kteří si odpykávali tresty za nenásilné trestné činy. Neprokázano se však, že by sociální situace interpretovali nesprávněji, než uvěznění za nenásilná provinění.

Bakalářská práce by mohla podpořit výzkumnou činnost, v této nepříliš probádané oblasti. Autor se snaží poukázat na to, že ono útočné jednání může být v některých případech způsobeno nepochopením sociální situace právě díky její nejednoznačnosti, až mnohoznačnosti. Nejednoznačností může být sarkasmus, ironie, pouhé náznaky. Jedinec s tendencemi k násilnému jednání nemusí být schopen tuto dvojznačnost, popř. mnohoznačnost pochopit a může zaútočit. Klíčem ke správnému porozumění situacím je dle autora v mnoha případech komunikace. Pokud něco není jasné, nebo se může zdát, že situace/sdělení by mohlo být interpretováno více způsoby, tak klíčem k pochopení může být pouhá otázka, jak sdělení bylo myšleno, nebo co který čin měl znamenat. Existují však situace, které vyžadují okamžitou interpretaci, jelikož není čas se ptát, např. muži, který spadl (nebo skočil?) do kolejiště, nepomohou otázky, ale činy.

5 Seznam použité literatury

Bandura, A. (1977) *Social Learning Theory*. New York: General Learning Press.

Bushman, B. J. & Anderson, C. A., (2002). Violent video games and hostile expectations: A test of the general aggression model. *Personality and Social Psychology Bulletin*. Vol. 24, 949-960.

Buss, A. H. & Perry, M. P. (1992). The aggression questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 63, 452-459.

Čermák, I. (1998). *Dětská agrese*. Brno: CERM akademické nakladatelství.

Čírtková, L. (2004). *Policejní psychologie*. Praha: Portál.

Čírtková, L. (2012). Násilí jako zážitek. *Psychologie Dnes*. Vol. 3, 56-59.

Damasio, H., Grabowski, T., Frank, R., Galaburda, A. M. & Damasio, A. R. (1994). Return of Phineas Gage: Clues About the Brain from the Skull of a Famous Patient. *Science*. Vol. 264, 1102-1105.

Drbohlav, A. (2013). *Psychologie sériových vrahů*. Praha: Grada.

Eron, L. D. & Huesmann, L. R. (1986). Television and the Aggressive Child: A Cross-National Comparison. London: Routledge.

Eron, L. D., Huesmann, L. R., et al. (1983). Age trends in the development of aggression and associated television habits. *Developmental Psychology*. Vol. 19, 71-77.

Ferjenčík, J. (2010). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál.

Fischer, S. & Škoda, J. (2009). *Sociální patologie, analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada.

Fromm, E. (1997). *Anatomie lidské destruktivity*. Praha: Lidové noviny.

Harris, J. A. (1997). A further evaluation of the aggression questionnaire: Issues of validity and reliability. *Behavioral research and Therapy*. Vol. 35, 1047-1053.

Höschl, C., et al. (2002). *Psychiatrie*. Praha: Tigis.

Hrdličková, L. (2009). Mají média zásadní vliv na agresivitu? *Psychologie Dnes*. Vol. 11, 30-31.

Hsiang, S. M., Meng, K. C. & Cane, M. A. (2011). Civil Conflicts are associated with the global climate. *Nature*, Vol. 476, 438-441.

Chen, E. Matthews, K. A. & Zhou, F. (2007). Interpretations of Ambiguous Social Situations and Cardiovascular Responses in Adolescents. *Annals of Behavioral Medicine*. Vol. 34, 26-36.

Janata, J. (1999). *Agrese tolerance a intolerance*. Praha: Grada.

Kolář, M. (2001). *Bolest šikanování*. Praha: Portál.

Koukolík, F. & Drtilová, J. (1996). *Vzpouza deprivantů*. Praha: Makropulos.

Langmeier, J. & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.

Látalová, K. (2013). *Agresivita v psychiatrii*. Praha: Grada.

Latané, B. & Rodin, J. (1969). A lady in distress: Inhibiting effects of friends and strangers on bystander intervention. *Journal of Experimental Social Psychology*. Vol. 5, 189-202.

Lovaš, L. (2010). *Agresia a násilie*. Bratislava: Ikar.

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: MKN-10, desátá revize: aktualizovaná druhá verze k 1. 1. 2009 (2008). Praha: Bomton Agency.

Moser, J. S., Huppert, J. D., Foa, E. B. & Simons, R. F. (2012). Interpretation of ambiguous social scenarios in social phobia and depression: Evidence from event-related brain potentials. *Biological Psychology*. Vol. 89, 387-397.

Nakonečný, M. (2004). *Motivace lidského chování*. Praha: Academia.

Novák, T. & Capponi V. (1996). *Sám proti agresi*. Praha: Grada.

Poněšický, J. (2010). *Agrese, násilí a psychologie moci*. Praha: Triton.

Rodná, K. (2011). Když dobří lidé dělají zlé věci. *Psychologie Dnes*. Vol. 11, 26-29.

Říčan, P. (1995). *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál.

Schwarz, S. (1986). *Classic studies in psychology*. California: Mayfield Publishing Company.

Singer, D. & Singer, J. (1986). Family experiences and television Viking as predictors of children's imagination, restlessness, and aggression. *Journal of Social Issues*. Vol. 42, 107-124.

Svoboda, M., Češková, E. & Kučerová, H. (2012). *Psychopatologie a psychiatrie pro psychology a speciální pedagogy*. Praha: Portál.

Uholyeva, X. (2012). Agresivní děti: útočí, nebo se jen brání? *Psychologie Dnes*. Vol. 1, 56-59.

Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.

Vencovský, E. & Dobiáš, J. (1976). *Psychiatrie*. Praha: Avicenum.

Visser, Y. L. (2003). Ambiguity in learning: Issues and implications for instructional design. *Paper presented at the International Conference of the Association for Educational Communications and Technology*, Anaheim, CA, October 22-25.

Výrost, J. & Slaměník, I. (2008). *Sociální psychologie*. Praha: Grada.

Walker, I. (2013). *Výzkumné metody a statistika*. Praha: Grada.

Wood, W., Wong, F. Y. & Chachere, J. G. (1991). Effects of media violence on viewers aggression in unconstrained social interaction. *Psychological Bulletin*. Vol. 109, 371-383.

Záhorská, J. (2007). *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. Praha: Portál.

Zimbardo, P. (2007). *The Lucifer effect*. USA: Random House.

Přílohy

Buss-Perryho Škála

Prosím zhodnoťte každou z následujících položek podle toho, jak je pro Vás výstižná. Použijte následující škálu pro zodpovězení těchto položek, Vámi vybrané číslo napište prosím vedle zodpovídané otázky.

1	2	3	4	5	6	7
vůbec						úplně
mne						mne
nevystihuje						vystihuje

- 1) Občas nemohu kontrolovat nutkání udeřit jinou osobu.
- 2) Když budu dostatečně vyprovokovaný, mohu udeřit jinou osobu.
- 3) Když mne někdo udeří, ránu mu vrátím.
- 4) Dostávám se do rvaček o trochu více než průměrná osoba.
- 5) Když se musím uchýlit k násilí, abych bránil svá práva, udělám to.
- 6) Někteří lidé mne vyprovokovali natolik, až došlo ke rvačce.
- 7) Neumím si představit dost dobrý důvod na to, udeřit jinou osobu.
- 8) Vyhržoval jsem lidem, které znám.
- 9) Stalo se mi, že jsem se natolik rozčílil, až jsem zničil nějaké věci.
- 10) Svým přátelům říkám otevřeně, když s nimi nesouhlasím.
- 11) Často s lidmi nesouhlasím.
- 12) Když mě lidé otravují, jsem schopen jim říct, co si o nich myslím.
- 13) Nemohu si pomoci zabránit hádce, když se mnou lidé nesouhlasí.
- 14) Moji přátelé říkají, že jsem hašteřivý.
- 15) Rychle vzplanu, ale rychle to překonám.
- 16) Když jsem frustrovaný, dám to na sobě znát.
- 17) Občas se cítím jako sud střelného prachu, připravený vybuchnout.
- 18) Jsem vyrovnaná osoba.
- 19) Někteří z mých přátel si myslí, že jsem „horká hlava“.
- 20) Občas se nechám bezdůvodně vyvést z míry.
- 21) Mám problém s ovládním svého vzteku.
- 22) Občas se užíráám závistí.
- 23) Chvillemi mi připadá, že jsem si v životě vyžral to nejhorší.
- 24) Zdá se, že ostatní lidé mají kliku.
- 25) Vrtá mi hlavou, proč se občas cítím tak zatrpkle vůči nějakým věcem.
- 26) Víím, že „kamarádi“ mne pomlouvají.
- 27) Přespříliš přátelství neznámí ve mně vzbuzují podezření.
- 28) Občas mi připadá, že se mi lidé za zády posmívají.
- 29) Když jsou lidé obzvláště milí, vrtá mi hlavou, co asi chtějí.

Dotazník sociálních situací

1. Když vidím kamaráda, jak si bez mého vědomí vzal mou propisku, naštve mne to.

- ◇ Souhlasím
- ◇ Spíše souhlasím
- ◇ Spíše nesouhlasím
- ◇ Nesouhlasím

2. Myslím, že se ke všem chovám přátelsky.

- ◇ Souhlasím
- ◇ Spíše souhlasím
- ◇ Spíše nesouhlasím
- ◇ Nesouhlasím

3. Když mne někdo předběhne ve frontě, vyjedu na něj.

- ◇ Souhlasím
- ◇ Spíše souhlasím
- ◇ Spíše nesouhlasím
- ◇ Nesouhlasím

4. Když do mne někdo v tlačence vrazí, chtěl bych mu to oplatit.

- ◇ Souhlasím
- ◇ Spíše souhlasím
- ◇ Spíše nesouhlasím
- ◇ Nesouhlasím

5. Když někdo vrátí nalezenou věc, myslím, že to udělal proto, že je dobrý člověk.

- ◇ Souhlasím
- ◇ Spíše souhlasím
- ◇ Spíše nesouhlasím
- ◇ Nesouhlasím

6. Mám s lidmi velkou trpělivost

- ◇ Souhlasím
- ◇ Spíše souhlasím
- ◇ Spíše nesouhlasím
- ◇ Nesouhlasím

7. Když se na mne někdo delší dobu dívá, rozčiluje mne to.

- ◇ Souhlasím
- ◇ Spíše souhlasím
- ◇ Spíše nesouhlasím
- ◇ Nesouhlasím

8. Nevadilo by mi, kdyby mi kamarád bez dovolení vypil mou coca-colu.

- ◇ Souhlasím
- ◇ Spíše souhlasím
- ◇ Spíše nesouhlasím
- ◇ Nesouhlasím

9. Když mne učitel/dozor napomene, tak se domnívám, že si na mě zasednul.

- ◇ Souhlasím
- ◇ Spíše souhlasím
- ◇ Spíše nesouhlasím
- ◇ Nesouhlasím

10. Konflikty řeším bez násilí.

- ◇ Souhlasím
- ◇ Spíše souhlasím
- ◇ Spíše nesouhlasím
- ◇ Nesouhlasím

Nabízím zde osm čtveřic přísloví a rčení. Z každé čtveřice vyberte to, jež nejvíc vystihuje Váš přístup k životu.

1. a) ostré lokty jsou předpoklad úspěchu
b) co tě nepálí, nehas
c) silný jedinec je sloupem společnosti
d) jeden za všechny, všichni za jednoho
2. a) z cizího krev neteče
b) práce není zajíc, neuteče
c) ten kdo váhá, prohrává
d) chytrý člověk se vyhýbá potížím
3. a) nepálený dubový popel, nejlepší je na lenost prostředek
b) kdo chce psa bít, vždycky si hůl najde
c) strach má velké oči
d) účel světí prostředky
4. a) drzé čelo lepší než poplužní dvůr
b) spěchej pomalu
c) líná huba holé neštěstí
d) kdo vybočuje z řady, má nápadné vady
5. a) co ušetříš na druhém, doplatíš ze svého
b) život je pes a my jsme jeho patník
c) kdo nic nedělá, nic nepokazí
d) jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá
6. a) je hříchem hloupého neošidit
b) zítra je také den
c) kdo si stýská, málo získá
d) o kom dost víš, ten ti neuškodí
7. a) potkáš li dobráčka, dej mu do rypáčka
b) kdo se moc ptá, moc se také dozví
c) častá krůpěj i kámen proráží
d) kdo chce s vlky býti, musí s nimi výti
8. a) ze zlé kůže nemůže být dobrý kožich
b) dobré se samo chválí
c) lépe je krátce se stydět než dlouho želeť
d) ruka ruku myje

Informovaný souhlas

pro výzkumný projekt: Bakalářská práce

období realizace: 2013/2014

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás se žádostí o spolupráci na výzkumném projektu, jehož cílem je zkoumání agresivní a hostilných tendencí v souvislosti s interpretací sociálních situací, za pomoci několika dotazníků. Z účasti na projektu pro Vás vyplývají tyto výhody či rizika. Nikdo, kromě mě nebude obeznámen s vašimi subjektivními výsledky, ať už budou jakékoliv, nikterak Vám nepřihorší, ale ani nepřilepší v případném výkonu trestu, proto prosím o pravdivost podaných informací. Bezzávadná spolupráce bude jistě zohledněna v souvislosti s Vaším případným proviněním. Pokud s účastí na projektu souhlasíte, připojte podpis, kterým vyslovujete souhlas s níže uvedeným prohlášením.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném projektu. Řešitel projektu mne informoval o podstatě výzkumu a seznámil mne s cíli a metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, podobně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti na projektu vyplývají. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou použity jen pro účely výzkumu a že výsledky výzkumu mohou být anonymně publikovány.

Měl jsem možnost vše si řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit, měl jsem možnost se řešitele zeptat na vše, co jsem považoval za pro mne podstatné a potřebné vědět. Na tyto mé dotazy jsem dostal jasnou a srozumitelnou odpověď. Jsem informován, že mám možnost kdykoliv od spolupráce na projektu odstoupit, a to i bez udání důvodu.

Jméno, příjmení a podpis řešitele projektu: _____

_____ V _____ dne: _____

Jméno, příjmení a podpis účastníka v projektu (zákonného zástupce): _____

V _____ dne: _____

Informovaný souhlas pro ZŠ

Úvod:

Problematika konfliktů mezi dětmi je ve vědeckých sférách velmi diskutovanou tematikou, z toho důvodu jsem se rozhodl ji zkoumat ve své bakalářské práci. V mém výzkumu se nejedná o zjišťování pohnutek jednotlivců, které mohou vést ke konfliktům, jedná se spíše o screening tohoto problému dnešní společnosti. Prohlašuji, že bude dodržena naprostá anonymita všech účastníků, v mé výzkumné zprávě se tedy neobjeví žádná jména ani jiné údaje, které by mohly vést k identifikaci osob.

Souhlas:

Souhlasím, aby můj/moje syn/dcera (doplňte prosím jméno a příjmení) vyplnil dotazníky týkající se konfliktů a hostility.

.....
(podpis zákonného zástupce)

Děkuji za Vaši vstřícnost.

.....
Cyril Kunšta

**Žádost o provedení výzkumu ve vazební věznici
v souvislosti s bakalářskou prací**

Příjmení a jméno: Kunšta, Cyril

Datum narození: ██████████

Telefon: ██████████

Email: cyrilkunsta@seznam.cz

Adresa: ██

Škola: Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích

Obor studia: Jednooborová Psychologie

Téma bakalářské práce: Interpretace nejasných sociálních situací a sklony k agresi.

Požadavek: povolení k distribuci dotazníků

Přesná specifikace: Jedná se celkem o tři dotazníky, přičemž jsou dva sloučeny v jeden. Tedy hlavní testová metoda – BPAQ – Buss-Perryho škála, pro zjišťování čtyř dimenzí agresivních tendencí, poté mnou vytvořený, deseti položkový dotazník sociálních situací a orientační, osmi položkový dotazník, kdy respondent volí ze čtyř přísloví to „nejsympatičtější.“

Způsob provedení: dotazník pro zadržené

Výzkumný vzorek: 15-20 zadržených podezřelých ze spáchání násilné trestné činnosti v celém spektru (narušování veřejného pořádku, napadení,...) a 15-20 zadržených pro podezření ze spáchání nenásilné trestné činnosti, zejména majetkové trestné činnosti (bez předchozích obvinění z páchaní trestné činnosti). Celkem tedy 30-40 osob.

Termín sběru dat: 16. – 17. 9. 2013

Pracoviště, kde bude sběr dat probíhat: Vazební věznice Teplice

Zavazuji se k zachování mlčenlivosti o skutečnostech, o nichž se dozvím v souvislosti s prováděným výzkumem a sběrem dat. Veškeré údaje, které by mohly vést k identifikaci osob, budou k nahlédnutí pouze mně. Pokud bude nutné zmínit některou z osob přímo v textu bakalářské práce, provedu tak pod krycím kódem.

.....
podepsaný: Cyril Kunšta

ŽÁDOST O POVOLENÍ PROVEDENÍ VÝZKUMU VE VAZEBNÍ VĚZNICI

Jméno: Cyril Kunšta

Datum narození: [REDACTED]

Adresa: [REDACTED]

Telefon: [REDACTED]

Email: cyrilkunsta@seznam.cz, [REDACTED]

Předmět výzkumu: Agresivita a hostilita

Typ diplomové práce: Bakalářská

Vážený pane řediteli,

po předchozí emailové domluvě s Vámi a Mgr. Vaňkovou, oficiálně žádám o možnost provedení kvantitativního výzkumu k mé bakalářské práci. Děkuji za vstřícnost.

.....
podepsaný: Cyril Kunšta

Souhlas se zpracováním osobních údajů

Já, Cyril Kunšta, narozen [REDACTED], bytem, [REDACTED], souhlasím se shromažďováním, uchováním a zpracováním osobních údajů, obsažených v tomto formuláři a v žádosti o provedení výzkumu ve vazební věznici.

Všechny osobní údaje jsem poskytl dobrovolně, na základě svobodné vůle a nebyl na mě činěn žádný nátlak. Je mi známo právo na opravu a ochranu osobních údajů jakož i další práva stanovená tímto zákonem.

Dne:

.....
podepsaný: Cyril Kunšta